

ב"ה

**אין ליכט
פון תורה**

מקראות גדולות - תרי עשר

נחום

עם ח"י פירושים

בלשון הקודש

עם פירוש עברי טייטש

870

הוצאת אמונה
ברוקלין נוא יארק,
שנת תשס"א לפ"ק

א * משא נִינְוָה סֵפֶר חֲזוֹן נַחֻם * מִפְּרִי כֶּסֶף דְּרָוֶט הַאֲלֻקְשֵׁי : ב אֵל קְנֹוֹא

וְנִקְמָם יְהוָה נִקְמָם יְהוָה וּבְעַל חֲמָה נִקְמָם לְמַחְמָי תֵּב וְאַהֲבֵי עֲלֵה נַחֻם מְבִית קוֹשֵׁי פִקָּא דְבַתֵּיב בְּסָפְרָא הֲדִין : ב אֲלֵהָא רִין וּפְרִיעֵן זי

רש"י

א (א) משא נינוה . נבואה זו אמר נחום על אשר שחורו לחטוא: ספר חנון . (ולכך) בספר חנון שכתב יונה בן אסתי והנביא עליהם עוד ארבעים יום ונבואת נחום חזרו בה שובה ונחום ה' על הרעה אשר דבר לעשות להם ולא עשה . והקמץ שהיא בח' של חנון לכוונתו זה אכל אם היה נקוד חנון נחום בחסף פתח היה משמע של נחום שחזר כנון חנון של ישעיה בן אמוץ אשר חזר . אבל קמץ של ח' ונגזנו כעשירו דבר ומסרדו מהנחום לפי חנון חנון נחום כי אם חנון יונה : נחום האלקשי . נחום דמן אלקשי . על שם המקום אלקשי קוררו אלקשי . כמו שקורא מיכה המדינית על שם שהיה במדינת . האלקשי ח'א פתוחה בני נקודות . אבל אם היה האלקשי שהי ח'בית והיא סגורה בקמץ קמץ שהיה צרי כנון אל חרום להיות לשון אלות או יתא משמע שנתנבא נבואת קשה מאת הקב"ה . אבל אינו כי אם שם מקום . נינוה היא שם מלכות אשור : (ב) אל קנאו ונוקם ה' . לפי

מהר"י קרא
א (א) משא נינוה . נבואה זו אמר נחום על אשר שחורו לחטוא: ספר חנון . (ולכך) בספר חנון שכתב יונה בן אסתי והנביא עליהם עוד ארבעים יום ונבואת נחום חזרו בה שובה ונחום ה' על הרעה אשר דבר לעשות להם ולא עשה . והקמץ שהיא בח' של חנון לכוונתו זה אכל אם היה נקוד חנון נחום בחסף פתח היה משמע של נחום שחזר כנון חנון של ישעיה בן אמוץ אשר חזר . אבל קמץ של ח' ונגזנו כעשירו דבר ומסרדו מהנחום לפי חנון חנון נחום כי אם חנון יונה : נחום האלקשי . נחום דמן אלקשי . על שם המקום אלקשי קוררו אלקשי . כמו שקורא מיכה המדינית על שם שהיה במדינת . האלקשי ח'א פתוחה בני נקודות . אבל אם היה האלקשי שהי ח'בית והיא סגורה בקמץ קמץ שהיה צרי כנון אל חרום להיות לשון אלות או יתא משמע שנתנבא נבואת קשה מאת הקב"ה . אבל אינו כי אם שם מקום . נינוה היא שם מלכות אשור : (ב) אל קנאו ונוקם ה' . לפי מלך בן מלך והם מורע יהודה . קוד מרמים) : (ב) אל קנאו ונוקם ה' . על פי שהיה בחוץ לרחץ ותדע שיש שם עפרא דדהבא וכספא ומלחא קרוב לה מבוש שים המלח הקרוב לרחץ ישראל הולך שם ממחש לרחץ המדינה זו אין ממליכין עיר הדיא היא במדינת כבלייניא"ה והיא ממדינת ארץ ישראל חף על פי שהיא בחוץ לרחץ ותדע שיש שם עפרא דדהבא וכספא ומלחא קרוב לה מבוש שים המלח הקרוב לרחץ ישראל הולך שם ממחש לרחץ המדינה זו אין ממליכין מלך בן מלך והם מורע יהודה . קוד מרמים) : (ב) אל קנאו ונוקם ה' . על פי שהיה בחוץ לרחץ ותדע שיש שם עפרא דדהבא וכספא ומלחא קרוב לה מבוש שים המלח הקרוב לרחץ ישראל הולך שם ממחש לרחץ המדינה זו אין ממליכין עיר הדיא היא במדינת כבלייניא"ה והיא ממדינת ארץ ישראל חף על פי שהיא בחוץ לרחץ ותדע שיש שם עפרא דדהבא וכספא ומלחא קרוב לה מבוש שים המלח הקרוב לרחץ ישראל הולך שם ממחש לרחץ המדינה זו אין ממליכין

אבן עזרא

א (א) משא נינוה . נבואה זו אמר נחום על אשר שחורו לחטוא: ספר חנון . (ולכך) בספר חנון שכתב יונה בן אסתי והנביא עליהם עוד ארבעים יום ונבואת נחום חזרו בה שובה ונחום ה' על הרעה אשר דבר לעשות להם ולא עשה . והקמץ שהיא בח' של חנון לכוונתו זה אכל אם היה נקוד חנון נחום בחסף פתח היה משמע של נחום שחזר כנון חנון של ישעיה בן אמוץ אשר חזר . אבל קמץ של ח' ונגזנו כעשירו דבר ומסרדו מהנחום לפי חנון חנון נחום כי אם חנון יונה : נחום האלקשי . נחום דמן אלקשי . על שם המקום אלקשי קוררו אלקשי . כמו שקורא מיכה המדינית על שם שהיה במדינת . האלקשי ח'א פתוחה בני נקודות . אבל אם היה האלקשי שהי ח'בית והיא סגורה בקמץ קמץ שהיה צרי כנון אל חרום להיות לשון אלות או יתא משמע שנתנבא נבואת קשה מאת הקב"ה . אבל אינו כי אם שם מקום . נינוה היא שם מלכות אשור : (ב) אל קנאו ונוקם ה' . לפי מלך בן מלך והם מורע יהודה . קוד מרמים) : (ב) אל קנאו ונוקם ה' . על פי שהיה בחוץ לרחץ ותדע שיש שם עפרא דדהבא וכספא ומלחא קרוב לה מבוש שים המלח הקרוב לרחץ ישראל הולך שם ממחש לרחץ המדינה זו אין ממליכין עיר הדיא היא במדינת כבלייניא"ה והיא ממדינת ארץ ישראל חף על פי שהיא בחוץ לרחץ ותדע שיש שם עפרא דדהבא וכספא ומלחא קרוב לה מבוש שים המלח הקרוב לרחץ ישראל הולך שם ממחש לרחץ המדינה זו אין ממליכין

אבן עזרא

א (א) משא נינוה . נבואה זו אמר נחום על אשר שחורו לחטוא: ספר חנון . (ולכך) בספר חנון שכתב יונה בן אסתי והנביא עליהם עוד ארבעים יום ונבואת נחום חזרו בה שובה ונחום ה' על הרעה אשר דבר לעשות להם ולא עשה . והקמץ שהיא בח' של חנון לכוונתו זה אכל אם היה נקוד חנון נחום בחסף פתח היה משמע של נחום שחזר כנון חנון של ישעיה בן אמוץ אשר חזר . אבל קמץ של ח' ונגזנו כעשירו דבר ומסרדו מהנחום לפי חנון חנון נחום כי אם חנון יונה : נחום האלקשי . נחום דמן אלקשי . על שם המקום אלקשי קוררו אלקשי . כמו שקורא מיכה המדינית על שם שהיה במדינת . האלקשי ח'א פתוחה בני נקודות . אבל אם היה האלקשי שהי ח'בית והיא סגורה בקמץ קמץ שהיה צרי כנון אל חרום להיות לשון אלות או יתא משמע שנתנבא נבואת קשה מאת הקב"ה . אבל אינו כי אם שם מקום . נינוה היא שם מלכות אשור : (ב) אל קנאו ונוקם ה' . לפי מלך בן מלך והם מורע יהודה . קוד מרמים) : (ב) אל קנאו ונוקם ה' . על פי שהיה בחוץ לרחץ ותדע שיש שם עפרא דדהבא וכספא ומלחא קרוב לה מבוש שים המלח הקרוב לרחץ ישראל הולך שם ממחש לרחץ המדינה זו אין ממליכין עיר הדיא היא במדינת כבלייניא"ה והיא ממדינת ארץ ישראל חף על פי שהיא בחוץ לרחץ ותדע שיש שם עפרא דדהבא וכספא ומלחא קרוב לה מבוש שים המלח הקרוב לרחץ ישראל הולך שם ממחש לרחץ המדינה זו אין ממליכין

מצודת ציון

א (א) משא נינוה . נבואה זו אמר נחום על אשר שחורו לחטוא: ספר חנון . (ולכך) בספר חנון שכתב יונה בן אסתי והנביא עליהם עוד ארבעים יום ונבואת נחום חזרו בה שובה ונחום ה' על הרעה אשר דבר לעשות להם ולא עשה . והקמץ שהיא בח' של חנון לכוונתו זה אכל אם היה נקוד חנון נחום בחסף פתח היה משמע של נחום שחזר כנון חנון של ישעיה בן אמוץ אשר חזר . אבל קמץ של ח' ונגזנו כעשירו דבר ומסרדו מהנחום לפי חנון חנון נחום כי אם חנון יונה : נחום האלקשי . נחום דמן אלקשי . על שם המקום אלקשי קוררו אלקשי . כמו שקורא מיכה המדינית על שם שהיה במדינת . האלקשי ח'א פתוחה בני נקודות . אבל אם היה האלקשי שהי ח'בית והיא סגורה בקמץ קמץ שהיה צרי כנון אל חרום להיות לשון אלות או יתא משמע שנתנבא נבואת קשה מאת הקב"ה . אבל אינו כי אם שם מקום . נינוה היא שם מלכות אשור : (ב) אל קנאו ונוקם ה' . לפי מלך בן מלך והם מורע יהודה . קוד מרמים) : (ב) אל קנאו ונוקם ה' . על פי שהיה בחוץ לרחץ ותדע שיש שם עפרא דדהבא וכספא ומלחא קרוב לה מבוש שים המלח הקרוב לרחץ ישראל הולך שם ממחש לרחץ המדינה זו אין ממליכין עיר הדיא היא במדינת כבלייניא"ה והיא ממדינת ארץ ישראל חף על פי שהיא בחוץ לרחץ ותדע שיש שם עפרא דדהבא וכספא ומלחא קרוב לה מבוש שים המלח הקרוב לרחץ ישראל הולך שם ממחש לרחץ המדינה זו אין ממליכין

מצודת ציון

א (א) משא נינוה . נבואה זו אמר נחום על אשר שחורו לחטוא: ספר חנון . (ולכך) בספר חנון שכתב יונה בן אסתי והנביא עליהם עוד ארבעים יום ונבואת נחום חזרו בה שובה ונחום ה' על הרעה אשר דבר לעשות להם ולא עשה . והקמץ שהיא בח' של חנון לכוונתו זה אכל אם היה נקוד חנון נחום בחסף פתח היה משמע של נחום שחזר כנון חנון של ישעיה בן אמוץ אשר חזר . אבל קמץ של ח' ונגזנו כעשירו דבר ומסרדו מהנחום לפי חנון חנון נחום כי אם חנון יונה : נחום האלקשי . נחום דמן אלקשי . על שם המקום אלקשי קוררו אלקשי . כמו שקורא מיכה המדינית על שם שהיה במדינת . האלקשי ח'א פתוחה בני נקודות . אבל אם היה האלקשי שהי ח'בית והיא סגורה בקמץ קמץ שהיה צרי כנון אל חרום להיות לשון אלות או יתא משמע שנתנבא נבואת קשה מאת הקב"ה . אבל אינו כי אם שם מקום . נינוה היא שם מלכות אשור : (ב) אל קנאו ונוקם ה' . לפי מלך בן מלך והם מורע יהודה . קוד מרמים) : (ב) אל קנאו ונוקם ה' . על פי שהיה בחוץ לרחץ ותדע שיש שם עפרא דדהבא וכספא ומלחא קרוב לה מבוש שים המלח הקרוב לרחץ ישראל הולך שם ממחש לרחץ המדינה זו אין ממליכין עיר הדיא היא במדינת כבלייניא"ה והיא ממדינת ארץ ישראל חף על פי שהיא בחוץ לרחץ ותדע שיש שם עפרא דדהבא וכספא ומלחא קרוב לה מבוש שים המלח הקרוב לרחץ ישראל הולך שם ממחש לרחץ המדינה זו אין ממליכין

פתיחה לספר נחום

דַּעַר נְבִיא נַחֻם פּוֹן דַּעַר שְׂמַטַּא אֲלֻקְשֵׁי הָאֵם נְבִיאוּת גִּינְאָט אֹיפִי דַּעַר מַפְלְגָה פּוֹן דַּעַר שְׂמַטַּא נִינְוָה וְיָא אִין גִּינְוֵעַן פּוֹן מַלְכוּת אֲשׁוּר . אֹיפִי וְיַעַר מַפְלְגָה הָאֵם שׁוּין אֲמַהֲלָ נְבִיאוּת גִּינְאָט דַּעַר נְבִיא יוֹנָה בֶן אֲמַתִּי . הוֹנְדֵרְעִט יֶאֱדָר פְּרִיעֵר . נָאֵר וְיִיֵל וְיִיא הָאֲבִין דַּעְמַלְט תְּשׁוּבָה גִיטוּדֵן הָאֵם הִקְבִּי"ה וְיִיא מוֹחֵל גִּינְוֵעַן . אֲבָעֵר אֲצַנְדֵר הָאֲבִין וְיִיא נִיט גִּינְאָן קִין תְּשׁוּבָה . אִין גִּינְוֵעַן נְכוּבְדִנְצֵר דַּעַר סְלֵךְ פּוֹן בְּגַל אִין הָאֵם אִין גִּינְוֵעַן דָּאֵם מַלְכוּת אֲשׁוּר אֹנָן הָאֵם חֲרוֹב גִּיטְאָכְט דִּיא שְׂמַטַּא גִּינְוָה נִינְצֵעַן יֶאֱדָר פֶּאֵר דַּעַר חוֹרְבֵן יְרוּשָׁלַּיִם . דַּעַר נְבִיא נַחֻם הָאֲלֻקְשֵׁי הָאֵם נְבִיאוּת גִּינְאָט אִין דִּיא פֶּעַג פּוֹן מְנַשָּׁה בֶן חוֹקִיָּה .

פירוש ע"מ

א (א) משא נינוה דאם איז דאס פראגין פון דעם פום פפרעניות צוא אן פרינקען מיט אים די שטאט נינוה ספר חנון נחום האלקשי דם ספר איז דסנעהינג פון נחום וסע אר איז גווען פון אלקוש: (ב) אונ יזא נאגט נחום אל קנאו ונוקם ה' גאט איז איין

יְהוָה לְצַרּוֹ וְנוֹטֵר הוּא לְאֹיְבָיו: יְהוָה אֶרֶךְ אַפַּיִם וְגִדּוּל־לֵבָב וְנִקְמָה לֹא יִנְקָה יְהוָה בְּסוֹפָהּ וּבְשַׁעֲרֶיהָ דָּרְכוּ וְעַנְּנָ אַבְבָּךְ רַגְלָיו: י גוֹעַר בַּיָּם וַיִּבְשְׁאוּ וְכָל־הַנְּהָרוֹת הַחֲרִיב אִמְלַל בְּשָׁן וְכִרְמָל

סְהַפְרֵעַ יי וּסְגִי מִיָּלָא
קְדַמְוֵיהּ עָתִיד יי
לְאִתְפָּרֵעַ מִסְגָּא עֲמִינָה
וּבְרַגְוֵי חֲסוּן מִכְעָלָא
דְּקִבּוּיָא: ג יי פְּרָסִיק
רְגֵוּ וּסְגִי מִיָּלָא קְדַמְוֵיהּ
עָתִיד יי לְאִתְפָּרֵעַ וְקָלַח
לְדַתְיָבִין לְאֹיְבֵיהוּ
וְיִדְלָא מִיָּבִין לֹא מִיָּבִין
יי בַּעֲלֵעוּלָא וּבְרוּחַ
קִדְרָא עַנְּנָ אִמְטִיתָא

יהוה וא"ו סי ועירא ופרח יהוה ופון: חולין 66: עטק בים: חגיגה יב

פְּרִישׁ קְדַמְוֵיהּ: ד דַּנְּיָן בִּיקְמָא וּבִיבְשָׁא לְיָה וְכָל נְהוּרָא מְחַרְבֵּי צַדִּיק מִיָּתְנָן וְכִרְמָלָא וְאִלְגֵּי

רשי

מהר"י קרא
שחורו לטורם לעין לכן אמר הנביא עליהם הקב"ה כמנא לרשעים עבדיו ע"ז ופרע מהם גושר איבה לנשואיו: (ג) ה' ארך אפים: שמאריך אפו עם הרשעים: ושמא האמר כמו כן אדם במאריך אפו: והו' לפי שאינו יכול לתקנם: לכך נאמר וגדל כח יו"ש בידו לתקנם: ונקמה לא ינקם משלם ולא המאמץ: ה' בסיפיה ובשערה דרכו: שיבא באש ובסופה מרכבותיו לחשיב בחמה אפר: (ד) גוער בים ויבשאו: באתה גבורה שגמר

שמנאו בסדר עולם: (ג) ה' ארך אפים וגרל כח: גדול כח הוא והיכולת בידו להקנס ואשר לא מיהר נקמתו לפי שארך אפיים הוא ומכל מקום נקה לא ינקם: ה' בסופה ובשערה דרכו: הס שלוחיו להפרע מאויביו כשאלמר במעריב כרוח קדים עזו (שמות י"ד) נדודו המכול משמט חלוא ואכדו (איוב ד') כלור נאלמו רוח קדים שזך (יהושע כ"ו): וענן אבק רגליו: גם הוא דרך (שמות י"ד) הוא ענן יבשה (יחזקאל ל'): (ד) גוער בים: כמשמעו ודוגמא הוא כלפי העכו"ם שנמשלו למים כענן שגומר לאומים ככחון מים ככרובים ישאון (ישעיה י"ז): וכל הנברות החריבו: כאן ניכא שפירוש הקדוש ברוך הוא להמליך את נבוכדנצר בימי יהויקים ויתן את חסור וחת כל הארצות לחרב: ואמלל בשן וכרמל.

רשי

רבי
וגו' כפל הענין לחוק יו"ש כי זכר ג' נקמות כנגד ג' גלויות שהגלה מלך אשור את ישראל וצדו ואויביו הם מלכי אשור בבקום הוה זכר עשה לכל צדו ישראל כמו שעשה למלך מצרים ולמלך בבל ולשאר המצויים לישראל ואויביו ישראל הם אויבו האל וצדו: וגומר: כמו שזכר ר"ל אפי" שאינו לוחק נקמתו מאויביו מיד שזמר הוא העין להם עד זמן שיוקם נקמתו מהם או מבניניהם: קמא תאר כמו כי ה' קמא שמו אל שחם שגני משקלים: (ג) ה' ארך אפים: כל הוא מדתו שמאריך כנסו לרשעים: וגדל כח: גדול כח הוא לסבול כעמו שלא ינקם מיד וכן אמר פירוש רבינו עמדין השלום יגדל כח ה' ואמר אחרי ה' ארך אפים: גדול כהוב ברוי וקר בלא וי"ו נקמט חפץ הדלית מפני פתיחותו על מלל מפולל: ונקמה לא ינקם: אפי" שמאריך אפו לרשעים כמו שהאריך למלכי אשור ולבאף לקח נקמתו מהם: ה' בסופיה ובשערה דרכו: כשכבא על אויביו להשחיתם

הוא ניקם לצרוי לה לאחרי' וטעם טוקס ה' ובעלממה איהיה גודע בעולם: (ג) ה'. הטעם חמת שהוא ארך אפים: וגרל כח: הטעם כפול דרך משל להדם שיש לו כח גדול לו ויכולת כעסו וכן הוא כתוב בתורה ועתה יגדל כח כח ה' וכתוב אחרי ה' ארך אפים וחף על פי שאחריך לרשעים לא ינקם אותם: וטעם בסופה משל למהירות כרוח העשרה: וענן אבק רגליו: דרך משל למרוץ הגעיים והעעם על הנברות הצלות מהסמים כמורה שהם למעלה מהעעמים: (ד) גוער: ויבשאו: הסר וי"ד שלא להתחברות שנים יודי"ן והוא מהבטן הככד הדגום תיכש גרם כי כאשר

קל מהרה ברנע יבא כמו שבא הסופה והסערה: וענן אבק רגליו: מסבתי על האויבים הם להם לחושך ואפלה והמשילים לאבק הנפול מתחת הרגלים: (ד) גוער בים ויבשאו: ואין לא יגשה מלכיו אשר ברצונו והנה הוא גוער בים שחוא בריאת עוצמה בבריאת הארץ וכשרצה ישיבתו יבשה כמו שעשה בים סוף ואמר בו לשון גערה בארון הגוער בעבדו: וכן אמר ויגער בים סוף ויחרב והנה יהפך המבט והתכנה כל שכן שישלום אומה באומה להשחיתה שאין בזה הפך שבע התמחה: וכל הנברות החריבו: ואם בים כמו ויכליוו ה' הפך שבע כל שכן בנברות שאינם עוצמים כמו הם ויחרבו אותם וישבם יבשה כשירצה בהפך המבט כמו שעשה בירדן ובלא הפך כעב כאשר יעצור השמים ולא יהיה סמר ויבשאו הנהרות: אמלל בשן וכרמל ופרח לבטן

מצודת דוד

וגומר: ענין שציתם ליכס כמו לא חקוק ולא מסור (ויקרא י"ט): (ג) בסופה: אבקה רוח הקודש: ויבשערה: כמו נפסקה כמב"ר וגם כוח חזק חזק: עטק קל: (ד) גוער: ענין נקמה טעם החריבו: ענין יוכש כמו מכבו פמים (נבואה מ'): אומלל: ענין

כן לישראל עמו: (ג) ה' ארך אפים: ל"ל כל חמת שבו מאריך חף ויהי גומה למשע גמול הטעם כמו כי הוא גדול כמו ויגדו להפרע בכל ענין: ונקם לא ינקם: חלל כוח אינו מקנה נוסף על הכעס מכל וכל: בסופה ויבשערה דרכו: סלולו הוא כרוח סופה וסופה ח"ו כעסו העכו"ם מתיא רוח סופה וסערה להעעם ולנכותם מהם: וענן אבק רגליו: ל"ל הנהרות הצלות מהסמים על כעו"ם (ד) גוער בים ויבשאו: הוא משל על כתיבת הסגלים והכספים: אומלל

פרוש ע"מ

וגומר: ענין שציתם ליכס כמו לא חקוק ולא מסור (ויקרא י"ט): (ג) בסופה: אבקה רוח הקודש: ויבשערה: כמו נפסקה כמב"ר וגם כוח חזק חזק: עטק קל: (ד) גוער: ענין נקמה טעם החריבו: ענין יוכש כמו מכבו פמים (נבואה מ'): אומלל: ענין מצודת ציון
וגומר: ענין שציתם ליכס כמו לא חקוק ולא מסור (ויקרא י"ט): (ג) בסופה: אבקה רוח הקודש: ויבשערה: כמו נפסקה כמב"ר וגם כוח חזק חזק: עטק קל: (ד) גוער: ענין נקמה טעם החריבו: ענין יוכש כמו מכבו פמים (נבואה מ'): אומלל: ענין

נוטר הוא לאויביו און ער דימ ויין פיינגט שאפט צוא זיינע פיינגט: (ג) ה' ארך אפים וגדל כח גאמ דער לענגערעט ויין צאריין און ער איז גיגרוקט מיט פח אונג הט יבולת צו נוקם ויין יוד נאר ער דר לענגערעט ויין צאריין אונג וויל יוד היקף גימ נוקם ויין אקער באקוט: ונקמה לא ינקמה רייניגין רייניגט ער גימ אונג שענקט מיט צוא דיא רשעים ה' בסופה ובשערה דרכו

וּפְרַח לְבָנוֹן אִמְלַל : הַ הַרִים רַעֲשׂוּ
 מִמֶּנּוּ וְהַגְבְּעוֹת הַתְּמוֹנָנוּ וְתִשָּׂא הָאָרֶץ
 מִפְּנֵי וְתִבְלַ וְכָל־יֹשְׁבֵי בָהּ : וּ לְפָנַי
 זַעֲמוּ מִי יַעֲמֹד וּמִי יִקּוּם בַּחֲרוֹן אַפִּי
 חֲמָתוֹ נִתְּכָה כְּאֵשׁ וְהַצְרִים נִתְּצוּ
 מִמֶּנּוּ : י טוֹב יְהוָה לְמַעַז בְּיָוִם צָרָה

לְבָנוֹן נִתְּרוּ : הַ הַרִים רַעֲשׂוּ
 זַעֲמוּ מִי יַעֲמֹד וּמִי יִקּוּם בַּחֲרוֹן אַפִּי
 חֲמָתוֹ נִתְּכָה כְּאֵשׁ וְהַצְרִים נִתְּצוּ
 מִמֶּנּוּ : י טוֹב יְהוָה לְמַעַז בְּיָוִם צָרָה

היא ופח לבנון, ויחל לא לל (ויחל לא לל) לפני זעמו, עמוס ה' טו ב' ה' שם ויחל

רשי
 מוכנסת העובים : ופרח לבנון אומלל. חכמי ישראל פירשו כלפי מיני מגדים שקטע שלמה בזית המקדש שהיו על זכב וכיון שנכנסו גויים להיכל יבשו : (ה) הרים רעשו ממונו. המלכים והערים (מעכו"ס) יתמדו ומצרותיו והתשא הארץ, משאת עשן : (י) נזכה. הגיע לחרן כמו ומטר לא נחך ארלה (שמות ט') : נהצו ממונו .

מרה"י קרא
 בים סוף ויבשחו כמן כל יעשה נחה על האומות : (ה) והתשא הארץ מפניו. שמעלה שרפת אש משאת הארץ לשמים. והתשא לשון שרפה כמו וישאם ה' ויאששו. שפתינו וישרפם דוד ואשתי : (י) חמתו נזכה כאש. אפי וחמתו נזכה כאש ששורפת הכל : והצורים נתצו ממונו. המלכים והערים ונצחקים ומבוססן פפחרו : (י) טוב ה' למעוז ביום צרה :

אבן עזרא
 ואמר מן יאכלד ויאכלד ככה היה ראווי שיאמר ויבשהו רק לא תהיה נאה להתחבר שנים יודי"ן ועתה יספר כת השם כים וכיכשה שאין מי שכולל לפניו ועסם אמלל בשן בעצור וכל הנהרות התהריב ודבר זה שההריב הנהרות בעצור יבשת הגשם מעל הארץ דבר זה גרם אמלל בשן וכרמל מכל פרי תבוטה : (ה) הרים. אמר ר' מרינוס ותשא הארץ מפניו אימה כמו נכאתי יומיך אסונה והכנון בעיניו ותשא משאת ושרפה שגפרפה הארץ וככה וישאם דוד ואשתי והטעם ושרפה והטעם בעצור שאמר בתהילה ובעל חמה שמאריך הארץ בחמ"ל כדרך וחתמו בערה זו והעד : (י) לפני זעמו מוי יעמוד. וכל זה יספר חרי אף השם על יניוה : (ז) טוב. הטעם כל שאליו יעמיד בחרון אפו כלשר חמתו נתכה כלשר ותאחזק בהם ויביא עליהם לרות ומלנו הירואים

רד"ק
 רדשא וכל ירק וכן פרחי עצי הלבנון ייבשו. ואע"פ שפירוש הפסוק כמשמרו הנה הוא משל על מלכי האומות ועל הבון העמית ויבשהו כמו וישאם ה' ויאששו. שפתינו וישרפם דוד ואשתי : (י) חמתו נזכה כאש. אפי וחמתו נזכה כאש ששורפת הכל : והצורים נתצו ממונו. המלכים והערים ונצחקים ומבוססן פפחרו : (י) טוב ה' למעוז ביום צרה :

מצודת דוד
 העושב : ופרח וגו'. ר"ל יכיה הלאהם : (ה) הרים רעשו. משפחו יכעשו ההרים וינמו וינמו וינמו ונס כהו משל על המלכים והערים וכפס הדבר נע"פ : ותשא הארץ מפניו. הלך חפך מסיי אש חמתו והוא משל על גודל הכערה וכלליו : ותבל. הוא החלק מן הכהן המיוחסת מעני' חדם : (י) מי יעמוד. מי יוכל להתקיים לפני זעמו : ומי יקום וגו'. כפל הדבר בעלות שונות : והצורים. המלכים נתלו ונכחתו פאנו ר"ל בעלי כהן קולו ויחלדו : (ז) טוב ה' למעוז וגו'. ר"ל אף כים לרכ כשהם עוסק ככחם הממשש עכ"ל הוא עמו לו להיות למעוז ולחזקו ונתון לך לזה את

פירוש ע"פ
 כדירה כמו כי אומלל אני (מלכים ז') : לבנון. עס יער : (ה) התמונו. מלשון המנה וסמסס : ותשא. ענין סכספה כמו שלו ומשח (מכילת) : (י) נתכה. ענין הסכספה כמותו והתך חמתו (עס מ"ד) : והצורים. מלשון לוד ומלע : נתצו. מלשון תכלה ושכירה : (ז) לפעו. ענין חזק : חמי. ענין בעמון : נתכה כאש. היא נשפעת נלכות ולאכד כאל הכולך וסורף : והצורים. המלכים נתלו ונכחתו פאנו ר"ל בעלי כהן קולו ויחלדו : (ז) טוב ה' למעוז וגו'. ר"ל אף כים לרכ כשהם עוסק ככחם הממשש עכ"ל הוא עמו לו להיות למעוז ולחזקו ונתון לך לזה את

אונ אלע מייבין מאכמ ער מרגקין איפולל בשן וקרפל עס ווערמ פאר שנימין דורך נאמ דאם ארמ קשן אונ פרמל דם וענין גרעע ערקער ופרח לבנון איפולל אונ דם בלי אונג פון דרם וואלד ל' לבנון ווערמ פר שנימין דורך אים : וה' הרים רעשו כסנו והגבעות התמונו די בערג שמורעמין אונ ציעוערעין פון נאם אונ די הויך ווערין צוגאנגניךס מיינט ער די שטאקלצע רשעים האבין כורא פר גאמס נזרה ומשא הארץ

אונ אלע מייבין מאכמ ער מרגקין איפולל בשן וקרפל עס ווערמ פאר שנימין דורך נאמ דאם ארמ קשן אונ פרמל דם וענין גרעע ערקער ופרח לבנון איפולל אונ דם בלי אונג פון דרם וואלד ל' לבנון ווערמ פר שנימין דורך אים : וה' הרים רעשו כסנו והגבעות התמונו די בערג שמורעמין אונ ציעוערעין פון נאם אונ די הויך ווערין צוגאנגניךס מיינט ער די שטאקלצע רשעים האבין כורא פר גאמס נזרה ומשא הארץ

וידע חסי בו : **וּבְשִׁטָּף עִבְר פֶּלָה :**
יעשה מקומה ואיביו ירהף חשך :
מהתחשבון אל יהיה פלה הוא
עשה לא תקום פעמים צרה : **כי עד**
סירים סבלים וכסבאם סבואים אפלו

דחסיצין על ספירה :
 ה וברגו חסין ובסימא
 הקיפא גמירא געביד
 עם עסמיןא דקמו
 ואהריכו ית ביה
 מקדשא ביו ובגלוי
 דבבויי יקסר לגהינם :
 ס עסמיןא דקבו ית
 ישראל קא אהון חשקין
 יקדם וי גמירא הוא
 געתיד קעמבר עמבון

ר"א לא קום . דמסוס טו

רנח ברה עקא : י ארי שלמני עסמיןא דקבו
 אקציאונן שיעיאונן קמא דקשיציןא אשקא
 בן סמרא דמנן בן סמרא

סדר"י קרא

(ח) ובשפף עובר כלה ועשה מקומה . כנחל זה שעובר ושופף
 הכל כמו כן הקב"ה עושה כלה לאימה הרשעה במקום וישרת
 (ט) לא תקום פעמים צרה . בפעם אחת יעשה כלה בתם : (י) כי
 עד סירים סבוכים . בשם שפמתי לקוצים עד שהם סבוכים בסבך
 ויבשים . כמו כן לבשתחמלא פאתן של רשעים או יציר להם :
 וכסבאם סבואים . כיס השחירו האחרים כום פורציות והיו

(י) כי עד סירים סבוכים . כלומר פתאום תכל עליהם
 מכתם ולא ירדו ממצודם מעט מעט כי כעוד שהסירים והקולים נסככים נשרטם בחוקה : וכסבאם סבואים

רד"ק

מלכו אשר בו אפיו שהחבר כלכות אשר ישראל שהם בנלר
 בארצם ימלכו מחרב בבנידנור : וידע חסין בו . יורדם ובכרת
 לטובת פסגות עולות וכן כי ידע חן דרך ציוני . חסין בו כסבך
 על אותו השמשותפון כל החוביך הירובלבי נפולו סחלב הודמל
 להם : (ח) ובשפף עובר . במקומה של נגרה שזכר ישפוף אותה
 בפעם אחת בשפף עד שיעשה כלה מקומה שלא יהיה ניכר
 במקומה שהיא שם עיר מושב : ירהף . פעל וצא לשלישי האל מרדח
 והחושך ורהף והאויבים והתים ויחשך היא כסבל צרה הנרולת :
 (ט) מה התשבון . אמר כנגד אויביו שהם אנשי גינות פת
 תחשבון אתם על ח' הגורר עליכם דעת זאת תחשבון כי לא יוכל
 לעשר זאת כמו שאמר מלך אשר בו יצילוח את ירושלם מיריב
 כלה הוא עשה . דעו כי כלה הוא עשה אתכם : לא תקום
 פעמים צרה . כי בפעם אחת יעלה אתכם : (י) כי עד סירים
 סבוכים . יחד להיות משל עד סירים סבוכים כחורש הקוצים
 הסבוכים ויחד כי לא יוכל אדם לקחתם מפקדם כמישי בו לא
 כידי יקרו ובה יעשה אדם בהם ישראל באים במקומם כמו שפוף
 הנוגע בקוצים וכבא עת חרבנם ויכלו שלא יאשר בהם דבר כמו

מצורת ציון

(ח) ובשפף . ענין מולות המים כמו כנחל סופף (שם ט"ז) :
 (י) סירים . ענין קולים כמו קול הסירים (קלות ז') : סבוכים .
 ענין אהות וקולעה וכן כסבי היפה (יבשים י') : וכסבאם סבואים .
 ענין שפיות וצקום האכזרים כמו וכסבאם עבר (סס י') : אכלו .

ל' חס חסי נטוה עם תחשבון על ח' כגורר עליכם את הכליה הולת
 פמנים כי בפעם אחת יעלה החס : כי עד סירים סבוכים . כעוד

רש"י

שכסבאם עסוק בנו אינו פניו לנו כענין שנלמד ה' איש
 מלמה ה' שמו (שם ט"ו) כמו שהוא בתחלתין : וידע .
 את לרכי חוסי בו : (ח) ובשפף עובר . ובחמה שועפת :
 כלה יעשה מקומה . על חרץ ומוכז זה על ותכא החרץ
 מפניו כמו שאמור למעלה : (ט) כלה הוא עושה .
 לניטה ומלכו אשר לא יעשה להם עוד פעם אחרת : (י) כי עד

אבן עזרא

וזהו למעט כמו מגדל עזו וחוסיו בו דקק למעט והוסוף
 מלת וידע כי הוא לבדו וידע תעלמות לב ומכיר החוסים
 בו : (ח) ובשפף . נחל סופף : כלה יעשה . לא מעט
 מעט : ואיוביו . החשך ירהף עמהם והאחרים הם כי
 סירדפם אל מקום החשך שלא יראה כנחל כלה עליהם :
 (ט) כלה . אומר להנטי נטוה לא ידעת מחשבות הים כי
 כלה הוא עושה ואין לורף שחקום פעמים לרה עליכם כי
 כלה' החרתון : (י) כי . משל לקח יבש מלא . כי יבשכת
 כיון גמור אל ארבעים סמורים יבוא האש ויכלה הכל יבנה
 אחד והנה סירים קולים סבוכים מגורת נחשו כסבך ומלת
 סבואים חומר כדרך הסבויי כלהים גם עולם וחרוץ :
 וכסבאם . כאבר הם שותים : אכלו . ימלדו נשרפו
 ישרפו בשבת כן יהיו בני אשר שהיו סבואים בני העולם כמו

מצורת דוד

החוסים בו להנטי להם הנלה ונור לא כנחל צר ודם שהן מי
 ישוד לפני בשת ועמו וכן לא לב להטיב עם מי : (ח) ובשפף
 עובר . ככה בשפף מים רבים ועשה כלה את מקום נטוה שזכר
 נקתנת הנטוה למה עמה הלוויי הכל והוא נכודעוה הוף
 יבנה הכל כמו שפף עם הצור השופף הכל מעלי יבנה עם
 ואיוביו . הכושר ירהף את חילתו הם המשל אשר : (ט) מה תחשבון
 האם תחשבו לנלל עיני דעו כי כלה הוא עושה לכם וזה תקום הלה

פרוש ע"ט

הראים אפילו אין דעם קאנ וואם ער ברענגט אין
 צרה אף די רשעים פון דעקסט וועגן פון קאנ ער
 גיט ניין רחוקות אין די אייגענער צייט פון צייגע
 וראים יודע חסי בו אונ גאט ווייסט אונ גיט די
 בידע רעניש פון די ווס בשיצין ויך אין אים אפילו
 אין די צייט ווס ער איז אין פעם אוף די רשעים :
 (ח) דעם קאנ ער ויך אונ צו די בייך פון ער האט
 דא פריער וואגט המשל הארץ דגנין די ערר וועט
 רוקערין פון פון גאט אונ זאגט יבשפף ער צרה עשה
 בייקע אונ מיט דעם פלייענדיגן צארין ווס ער
 נועט איך פארין פון פון אים נועט ער מאכין אין
 שטארק

בְּקִשְׁיִבְשָׁמְלָא: "מִמֶּךָ יֵצֵא חֹשֶׁב עַל־
יְהוָה רָעָה יַעֲזֵב בְּלִיעַל: יִבְהַ אָמַר
יְהוָה אֲמִישְׁלָמִים וְכֵן רַבִּים וְכֵן נִגְזְרוּ

בְּקִישָׁא בְּיִשָׁא סְגִי:
 מִמֶּךָ נִינְהָ נִפְק
 מִלְּקֵא דְחֹשֶׁב עַל עֲמִיה
 בְּיִ בִישָׁא מִלְּךְ אָמַר
 דְּרִשְׁע: יִבְ פִּרְנֵן אָמַר
 וְיִ אִם יְהוֹן שְׁלָמִין
 בְּעִיצָה וְסִנְיִאִין
 בְּאִתְּרִינְתָא עֲמִמְיָא דְמֶה־פִּנְשִׁין בְּעִיקָא לִיה דְּרוּשְׁלָם וְיִנְזוּן יִת דְּגִלְתָּ וְיַעֲפְרוּן יִת פִּתְה וְיִתְהוֹן

דְּנִשָׁא אִתְרַ"ג דְּנִשָׁא אִתְרַ"ג מִסְתָּא וְיִבְ מִקָּן .

מהר"י קרא

הם עצמם שכורים בכנו. סבויאם לי וזלל וסבוא: (יא) חושב על ה' רעה ויעזב בליעל. הוא אשר שונאת את ישראל: (ב) אם שלימים וכן רבים. כתרנובו אם היון שלימין בעצה וסבויאן באהמניותא עממיא דהכנשין לאקא לך ירושלם ונחתי ית דלתא ויעברון ית פרת ויוותר לעניותך דרשבכרדיך לא אשעבדינך עוד. אם שלימים. כשיחיו שלימים בעצה אחת לבא על ירושלים סנהריב וכל חילותיו: וכן רבים. וכשיחיו רבים יחור בעצתם כמו שאמר ישעיה רצו עצה ונחתי: וכן נגזרו וכן כשיעבור פרת לבוא על ישראל. יגזרו אותם הקב"ה. וכן הוא אומר ביום ההוא יגלה ה' בתערה השכירה בעברי נהר במלך אשר את הראש ושער הרגלים: וענהיך לא אענך עוד. על ידו. וכן ישעיה הוא אומר כי את על סובלו ואת מסה

ובעודם נמסחיהו וכשמחתו ויס פותרין כי עד סירים. לשון הסרה: אכלו בקש יבש מלא. אשר נתמלא ונגמר בשלו ויבש: מלא. (אשכ"ז בלע"י) וכן מלתא (שמות כ"ב) המלאה הרוע (דברים כ"ג): (יא) מִמֶּךָ . את עיניה: יצא. סנהריב החושב רעה דימה לההריב לירת מסה ומעלה כתוב אחד אומר ואבא מלון קינא (מ"ב י"ט) וכתוב אחד אומר ואבא מרוס קינא (ישעיה ל"ו) בתחלה אחריו דירה של מעה ולבסוף דירה של מעלה. כדליתא בחלק (דף ל"ד): (יב) אם שלימים וכן רבים. יפה תרגום של יונתן מיושב על המקרא אם יכון שלימים בעלה

אנשי עיניה אויביך ירושלים וכן אף אם גזו חלק ועברו את שמת. אם שלימים. ואנשי עיניה בדלותם: וכן. אם יבש ועזעבים. הרי זה כמו וכאשר יענו אוהו כי ירבה (שמות א'): וענתך לא אענך עוד. אענה אותך כפעם

שיהו כולם שיים בהסכמה אחת כי אם יהיו רבים מאלד פרת לרוע עליה לא ילחמו שהרי עניתך לא אענך עוד. ועוד עוד לרוע ועכבדים ילחמו: וכן נגזרו ועבר. וכן אנוס (א'): וענתך לא אענך עוד. אענה אותך כפעם

ר"ק

חסירים או כמו הקש היבש שסלא עתו לקצור שישוף במהרה קל מאד ולא יסאר לא מהחיים ולא מהקש לא פחם ולא דשן כי יעשו פחם לדקותם וכן מסה הרדש שיעשו חלק ברוח קל מהרה כי יהיו בני אשר ומת שאמר וכמבא מביאים רל שחיו כמו השכרים נפולים בארץ שלא יהיה בהם חלהם כנגד אויביהם הבאים עליהם ואכלום במהרה כמו חסירים או כקש יבש מלא: (יג) מסך יצא. אמר כנגד עיניה כל זה הגמול יהיה לך על רעתך שעשית לישראל ומכך יצא המלך שהיה חושב על ה' רעה שעלה על אי ותשחתה ותשב לכבד ירושלים ופי' על ע' על ע' מה ה' בתחילת חשב רעה שאמר שלא יבא להציל את ירושלם סודו היה חושב ועל ע' על ה' יתברך רעה ורבי בליעל: (יד) כח אמר ה'. אמר כנגד ירושלים אם שלימים אם מתנה אשר הבאים עליך שלימים כבר שהם בשלום לא יפחדו מאדם כי כל הארצות בשלום: וכן רבים. וכן רבים כי במספר וכן נגזרו ועבר כן יהיו נגזרים במהרה ועבר

באש כשהיו נכספים יחד זה בזה כמו סירים סכוכים ויהיו סכוכים בשכרותם או יהיו נוחים שיכפרו באש יחד כקש יבש נגזר מרוב יבשות הסירים וחמימות השכרות והנה נתן משל מהמים ומהאש וכל זה בעבור מלך עיניה שהגלה ישראל וחשב להסחית פליטת יבודה זהו: (יא) מִמֶּךָ . ויודעים הם דברי רבקה מפי אדוניו כמו שאמר בספר מלכים אשר שלחו מלך אשר לחרף שם ה': (יב) בה. אם היו אנשי עיניה בעלום עד כיום וכן היו רבים ואלה דברי השם לכנסת ישראל כך נגזרו מפעליהם ככלו כמו נגזרו כספר: ועבר. כמו מקרה שעבר ולא ישוב: ועניתך לא

כל חילם וכחם וכן אמר יצא מלאך ה' ויך בבחנה אשר נגזר:

מצודה דוד

סהקוליס יהיו מסוככים ומחוסים מלך בלטה. כ"ל כבוד סוכיח האשים בתחילת החוץ עקובלים יחד בלגודים אחת: וכמבאם סבויאים. כאשר הפסלרים יהיו מוסקים בשכרות בין פתאום יהיו נאלכים כקש יבש שנגמלה וישלם בשלום סבוא קל להסרף: (יא) מִמֶּךָ . הרי. את לינות עמך ילא סנהריב החושב רעם על ה' להסחית את י"ם. וכשיעיה ל"ו): (יב) אם שלימים. אם יסיו אנשי עיניה בשלום בדעם פתח ובעלה מוסכמת וכן יהיו נגזרים. כ"ל אע"כ יהיו נזונים וכספיים כשאר אמתי ועכר סמך מן הכולם: וכן נגזרו. כ"ל אע"כ יהיו נגזרים עד שלא אלטק לעמות אותך עוד כי כפעם סכיה חמלה מכל וכל הוא דוגמה לחי' לא תקום פעמים לרע:

מצודה ציון

נאלכו כ"ל נכדשו: מלא. ענין הסמה וזלל לומר כולם בשלום: (יא) בליעל. עלי עול שמים כ"ל רע: (יב) שלימים. מלכות שטם: וכן נגזרו. כו"ו הוא צמקס אע"כ וכן כמגלים סב לא סו ויכינו בקין להמם (מכל"ל): נגזרו. מלכות נזירה וכסיהם:

דַּע עַר הַט גִּינְאָנְט אִיך וְעַל פְּרִיעַר חֲרוֹב מֵאִכֵּן
דָּאם וּוְאִנְגֵּב פּוֹן גָּאָט דָּאָם אִיז דְּרִ בֵּית הַמִּקְדָּשׁ:
(יב) בַּח אֲפֵר ה' אֲזוּ הַט גָּאָט גִּינְאָנְט אִם שְׁלָמִים וְכֵן רַבִּים
וְעַן דִּי לֵייִט פּוֹן גִּינְהָ וְעַלִּין וְיִין גָּאָנְט אִין זֵיעַר
גְּדוּלָּה אִתְּ וְעַן זֵיי וְעַלִּין גָּאָר מִיִּין לֵייִט זֵייִן וְיִי זֵיי
זַעֲנֵן הֵיינְט פּוֹן דַּעֲסֵט וְעַעֲגִין וְכֵן נְטִיו וְעֵבֵר וְעַלִּין זֵיי
אֲזוּ פִר שְׁגִימִין אִון פִּר לַעֲנָם וְעַעֲרִין פּוֹן דֶּר וְעַלְמֵט
וְעַתִּיךְ לֵא אֲנֵי עֵד אִון אִיך וְעַל דִּיה גִּינְהָ פִייגִינִין
דָּם מֵאל אִון וְעַל דִּיה גִּיט דֶּאֲרִפִּין גָּאָר אִין מֵאל
פִייגִינִין וְהֵאֲרוּם דוּ וְעַקְסֵט דָּם מֵאל אִין גָּאָנְצִין פִּר

שְׁמֵאֲרֵק אִין גִּיטְשַׁעֲפֵמֵט אִון אִין גִּיוֹאֲרִצִּילֵט אִין
דֶּר עֵרֵד בְּלוֹמֵר וְעַן דִּי לֵייִט פּוֹן גִּינְהָ וְעַלִּין גָּאָר
זֵייִן שְׁמֵאֲרֵק וְעַם קִוְעֵן וְיִיעַר מִפְּרָה וְכַסְבָּאָם סְבִוּאִים
אִון וְעַן דִּי מִרְיִנְקֵר וְעַלִּין גָּאָר זֵייִן אִין גִּיטְרִוִּנְקֵעֵן
אִון וְעַלִּין פִּרִייִלִיךְ זֵייִן אִוּכִי פִקֵּשׁ יִבֵּשׁ מֵאל וְעַלִּין זֵיי
פְּלוֹצִלוֹנְג פִּאר בְּרַעֲנֵט וְעַעֲרִין אֲזוּ וְיִי אִין שְׁמֵאֲרִיא
וְהָאָם זֵיי אִין דָּאר אִון פּוֹל בְּלוֹמֵר צֵייטִיגִין דִּי וְעַרְמֵט
גִּיה פִר בְּרַעֲנֵט: (יא) מִמֶּךָ יֵצֵא חֹשֶׁב עַל ה' פּוֹן דִּיר
גִּינְהָ אִין אֲרוּם גִּינְיִנְגֵּן סִנְהַרִיב וְכֵן הַט גִּיטְרֵאֲכַט
אִוף גָּאָט בִּיז אִון הַט גִּיטְרֵאֲמִין אִין שְׁלַעֲכַמְעַ עֲצָה

וְעָבַר וְעָנְתָהּ לֹא אֶעֱנֶה עֹד: י' וְעַתָּה
אֲשַׁבֵּר מִטְהוּ מֵעַלְיָהּ וּמוֹסְרֹתֶיהָ:
אַנְתָּק: י' וְצִוָּה עֲלֶיהָ יְהוָה לֹא יִזְרַע
מִשְׁמַךְ עֹד מִבֵּית אֱלֹהֶיהָ אֲכָרִית
פֶּסֶל וְנִמְסְכָה אֲשִׁים קִבְרָהּ כִּי קָלוֹת:
ב" הִנֵּה עַל־הַהָרִים רִגְלֵי מְבַשֵּׁר
מִשְׁמִיעַ שְׁלוֹם חֲנִי יְהוּדָה חֲנִיךְ שְׁלָמִי

קשנייהו ודשעברתיה
 לא אשעברנה עוד:
 י' וקענ את בר עיר
 עמקמא סצורכיון
 וסגריכיון אפסיק:
 י' ויפקיד עליה יי אתה
 סלקא דאהור וקא יתי
 דברו משקה עוד מבית
 סעונה אשיצו צלם
 וסחבא פקין אשני קברך
 ארי קרילא דא קרמי:
 א הא על טורי ארעא
 דישאר רגלי מבשר
 משמע שלום חוני יהודה

מְהַרְי קרא
 שכבו שבם הגוש בו החתוה ניום סרין: (יד) וצוה עליך .
 סנחריב: לא יזרע משפך עוד. כך הקב"ה גזר שלא יצא ספך
 זרע בכלל מקוב שכך עוד שלא יהא לך שם זכרון: מבית
 אלהיך אכרית פסל ובסכה אשים קברך. וכן הוא אומר ויהי
 הוא בשתחוה בית נסרך אלהו ודארפלך ושראצר בניו הכוה
 בחרב: כי קלות. כי הלא את עצמך שהפאת לי:
 ב (א) משמיע שלום. על שהכה סלךך במתנה אשור מאח

רש"י
ג"א בפרו
 מעשה הלדקה במסכת גיטין אך אינו על סדר סאר
 הנכואה: (יג) וערה אשבור מוטהו מעליך. סכניה
 אומרת כן לנביא סהו מירסל אשבור מטהו סל אשור
 מעליך ומעמי: (יד) וצוה עליך ה'. עתה מוסב לדבור
 אל מול מלך אשור: לא יזרע משפך עוד. לא יעמוד ממך
 מלך: אשים קברך. אשים את בית אלהיך קברך סס
 הכרה להמלט וסס תהרג כמו שנהרג אהיך בית נסרין אלהיו: כי קלות. בעיני:

ב (א) שלמי נרדך. אחר נדרת להקדוש ברוך הוא אם יולךך מקף סנחריב מלך אשור כי עתה נללת:
אבן עזרא

ב (א) שלמי נרדך. אחר נדרת להקדוש ברוך הוא אם יולךך מקף סנחריב מלך אשור כי עתה נללת:
אבן עזרא

רד"ק
 ועניתך. ואם עניתך עליך כי כל אי כשב וזלתי ירושלם: לא
 אענך עוד. לא אענך עוד על ידו: הוא יכל חילו וכלו: (יג) ועתה
 אשבור ספח. הבוס והסעול שריה כרים על צוארך עתה אשברו
 וכפל הענין במ"ש ואמר ובסורתיך אתק ואמר בושרו ואמר
 מיסרותיך כי הכנויים יכאו בשמות עם הפועל ועם הפועל וכן
 ושמתים בבית תפילתי שפתי את תפילתי: (יד) וצוה עליך.
 אמר כנגד מלך אשור: לא יזרע משפך עוד. כי לא ישאר כפך
 זרע נקרא בשם המלוכה כי מלך אשור הכוה בניו חסר והמה
 ברתו ונמלטו אחי ארם: מבית אלהיך אכרית פסל ובסכה.
 כי בבית נסרך אלהיו נהרגו וקין שנהרג שם בפלו אתו הבית

ועניתך. ואם עניתך עליך כי כל אי כשב וזלתי ירושלם: לא
 אענך עוד. לא אענך עוד על ידו: הוא יכל חילו וכלו: (יג) ועתה
 אשבור ספח. הבוס והסעול שריה כרים על צוארך עתה אשברו
 וכפל הענין במ"ש ואמר ובסורתיך אתק ואמר בושרו ואמר
 מיסרותיך כי הכנויים יכאו בשמות עם הפועל ועם הפועל וכן
 ושמתים בבית תפילתי שפתי את תפילתי: (יד) וצוה עליך.
 אמר כנגד מלך אשור: לא יזרע משפך עוד. כי לא ישאר כפך
 זרע נקרא בשם המלוכה כי מלך אשור הכוה בניו חסר והמה
 ברתו ונמלטו אחי ארם: מבית אלהיך אכרית פסל ובסכה.
 כי בבית נסרך אלהיו נהרגו וקין שנהרג שם בפלו אתו הבית

ב (ה) הנה. חגי יהודה. הס שנמלטו מיד סנחריב:
מחיות שם עוד פסל ובסכה ואחר שנהרג שם ברצון חאל ית'
פסל ובסכה וכן אשים קברך ופי שם בבית אלהיך אשים קברך: כי קלות.
זה יחר קלון ובזיון זה עונש כי הקילוני בדברך ואמרת כי לא אוכל להציל את ירושלם מידך ושבתני כאלתי ניוי הארצות:
(ול) חנה על ההרים. מבית סנחריב בשרו בארץ יהודה שישבו בעריהם ככראשונה וילכו לחוג בירושלם ולבוחם ובחיהם ולשלם

ב (ה) הנה. חגי יהודה. הס שנמלטו מיד סנחריב:
מחיות שם עוד פסל ובסכה ואחר שנהרג שם ברצון חאל ית'
פסל ובסכה וכן אשים קברך ופי שם בבית אלהיך אשים קברך: כי קלות.
זה יחר קלון ובזיון זה עונש כי הקילוני בדברך ואמרת כי לא אוכל להציל את ירושלם מידך ושבתני כאלתי ניוי הארצות:
(ול) חנה על ההרים. מבית סנחריב בשרו בארץ יהודה שישבו בעריהם ככראשונה וילכו לחוג בירושלם ולבוחם ובחיהם ולשלם

מצודת ציון
 וענתך. מלשון מיטי ולטע: (יג) ספרו. טעמי כדי סעול כעו
 מוסכות ומסוים (יח) ומסורתיך. הס קשילי לטעמי סעול:
 אנתק. טעמי סכסעק ממקומו: (יד) קלות. מלשון קל:

מצודת דוד
 (יג) ועתה. ר"ל בזמן קרוב אשבור מטהו מעליך וסכל כ"ל עוד
 לא יכל לך: ובסורתיך. המוכנות סהיים סקורים כסס אנתק
 עמך ר"ל לא סתיה עוד טוככס ללסוב: (יד) וצוה עליך ה'. מול
 מלך אשור יאמך: לא יזרע משפך עוד. ר"ל לא יענך מי מנרעך:
 אכרית פסל ובסכה. כי עממס סהים: אשים קברך. ר"ל אני

ב (ה) הנה על ההרים. הס כנר נללה על סהים כנתי רגלי כמכסר סמטיע סלום כי יכסר ויחר ספולס אשור ומוד לא יכל
 נמנחמס על אהי סרלל: חגי יהודה הגיך. ר"ל סמתי: כנג סממח לככ: שלמי נרדך. עס סנרמס לה' סס יולךך עמך

ב (ה) הנה על ההרים. הס כנר נללה על סהים כנתי רגלי כמכסר סמטיע סלום כי יכסר ויחר ספולס אשור ומוד לא יכל
 נמנחמס על אהי סרלל: חגי יהודה הגיך. ר"ל סמתי: כנג סממח לככ: שלמי נרדך. עס סנרמס לה' סס יולךך עמך

פרוש ע"מ
לְעַמְּךָ וְעַרְוִין: (יג) דס זאגמס גאמ צום נביא ועתה
אֲשַׁבֵּר מִטְהוּ מֵעַלְיָהּ וּנְעַן אֲשֹׁר וְנַעַם אִיִּין
סַפְּלָה הַאֲבָעִין וְנַעַל אִיךְ צו קָרַעְקֵעוּ וַיִּין שְׁשֻׁעֲקִין
פֹּון דִיר יִשְׂרָאֵל וּמִיִּסְתִּימֵיהָ אַנְתָּק אֹנֵג דִינֵיעַ בְּנִדְךָ
רִיקֵעִין וְנֹאם דוּא בִיקִסִּם גִּינֹועִין גִּיבֹונְדִין מִיִּם זַיִּין פֹּון
אֲשֹׁר וְנַעַל אִיךְ צו בִּיִּסִין פִּלֹּוקֵר דוּא וְנַעַקִּס שׁוּיִן
מִיִּין גִּיִּם אֹנְקִטֵּער סַעֲנִיג זַיִּין צו אֲשֹׁר: (יד) דָּאָם
זָאגְתָּ דַעַר נְבִיא צוּם סַפְּלָה אֲשֹׁר וְנַעַן עֲלֶיהָ לֹא יִזְרַע
מִשְׁכָּה עֹד אֹנֵג גָּאָם וְנַעַם שֹׁאפִין אֹף דִיר דָּס פֹּון
דִּיִּין בָּאָקֵן זָאָל גִּיִּם גִּיזִיעֵט וְנַעֲרַעֲן זָאָה פִּלֹּוקֵר עַם

פרוש ע"מ
לְעַמְּךָ וְעַרְוִין: (יג) דס זאגמס גאמ צום נביא ועתה
אֲשַׁבֵּר מִטְהוּ מֵעַלְיָהּ וּנְעַן אֲשֹׁר וְנַעַם אִיִּין
סַפְּלָה הַאֲבָעִין וְנַעַל אִיךְ צו קָרַעְקֵעוּ וַיִּין שְׁשֻׁעֲקִין
פֹּון דִיר יִשְׂרָאֵל וּמִיִּסְתִּימֵיהָ אַנְתָּק אֹנֵג דִינֵיעַ בְּנִדְךָ
רִיקֵעִין וְנֹאם דוּא בִיקִסִּם גִּינֹועִין גִּיבֹונְדִין מִיִּם זַיִּין פֹּון
אֲשֹׁר וְנַעַל אִיךְ צו בִּיִּסִין פִּלֹּוקֵר דוּא וְנַעַקִּס שׁוּיִן
מִיִּין גִּיִּם אֹנְקִטֵּער סַעֲנִיג זַיִּין צו אֲשֹׁר: (יד) דָּאָם
זָאגְתָּ דַעַר נְבִיא צוּם סַפְּלָה אֲשֹׁר וְנַעַן עֲלֶיהָ לֹא יִזְרַע
מִשְׁכָּה עֹד אֹנֵג גָּאָם וְנַעַם שֹׁאפִין אֹף דִיר דָּס פֹּון
דִּיִּין בָּאָקֵן זָאָל גִּיִּם גִּיזִיעֵט וְנַעֲרַעֲן זָאָה פִּלֹּוקֵר עַם

ב (א) זאגמס נחום הנה על ההרים רגלי מבשר נון אף די
קָרַעַר שְׁשֻׁעִיִּין דִּי פִּים פֹּון דָּעַם כְּבִשֵׁר מִשְׁמִיעַ
שְׁלוֹם עַר סַאָקֵס הָעִירִין שְׁלוֹם אוֹיֵף דִּי יִשְׂרָאֵל אֹנֵג

ב (א) זאגמס נחום הנה על ההרים רגלי מבשר נון אף די
קָרַעַר שְׁשֻׁעִיִּין דִּי פִּים פֹּון דָּעַם כְּבִשֵׁר מִשְׁמִיעַ
שְׁלוֹם עַר סַאָקֵס הָעִירִין שְׁלוֹם אוֹיֵף דִּי יִשְׂרָאֵל אֹנֵג

**נִדְרֶיךָ כִּי לֹא יוֹסֶף עוֹד לְעִבּוֹרֶיךָ
בְּלִיעַל בְּלֵא נִכְרַת: יַעֲלֶה מִפִּיךָ עַל־
פְּנֶיךָ נִצּוֹר מִצּוֹרָה צִפְהֶדְרֶךָ חוֹק
מִתְנִים אֲמִץ כַּח מֵאֵד: גַּ כִּי שֶׁב יִהְיֶה
אֶת־גִּאֹן יַעֲקֹב בְּגִאֹן יִשְׂרָאֵל כִּי**

חַדָּה שְׁלִימִי נִדְרֶךָ אִי
לֹא יוֹסֶפֶן עוֹד הַיְעוֹזֵן
כִּי־הָ בְּשִׁיעוֹן בִּפְתוּחֹן
אֶשְׁפִּי אִי: בִּרְהוֹ
סִלְקוֹן וּמִתְבַּדְּרוֹן עַל
אֲרֵעִיה צְרוּן יִלְקֶה בְּצִר
מְנוּמִין סְכָנִאִין עַל
אִרְחֻקָּהּ תַּקְרָא קַרְל
הַסִּינִי חִיר לְחֵדָּה:
גַּ אִרְי אֲתִיב יִי הַיְקוּפִיה

וישי

כי לא יוסף עוד לעבר בך. אותו הכלעל: כלה נכרת. הוא וורטו: (ב) עלה כפיין על פנדך נצור מצורה. המפיין אשר על עבך על ארך יהודה ימיו חוקיהו עכשו הוא לצור מלורה נביכדלדר מלך כלל כחול לר עליו: צפה דרך. הכט חתה חוט יהודה על חס הדרכים ומראה את ההולכים לצור עליו ומחוי מתנדך ולמנך כה מלח: (ג) כנאון ישראל. כמו שהיה כבר:

אבן עזרא

(ב) עלה. עתה שז לדבר אל יגוה והמפיין הוא ככודלדר: נצור מצורה. ידבר למנך יגוה וככה לפה דרך חס לופיס בדרכים והגידו למר כי לצור כס הפועל כמו וילת עמוד וככה לפה דרך לכלל הפשטו: (ג) כי.

כיו מצורה יבחרה: צפה דרך. צפה דרך שהיה בא כה כי לא תראהו עוד. נצור. צפה. כקור וכן חוק אבין: חוק מתנים אבין כה כמד. ודוק מתנבים ואבדו כה כי לא תראה עוד מבני ופי אבין כה אבדו כחכם כלב טוב ובכשתון שלכתון שהיה בה' ית' וכן איש דעה באבין כה: (ג) כי שב ה' את גאון יעקב. אם כדברי ר' יונה דל יהיה יוצא כמו ושב ה' את שבתוך הדומים לו

מצודת דוד

מלך אשר כי הכס נללח ממנו כי לא יוסף עוד לעמוד בך כלעל הוא זעט סתריב כי נכדת כל הוצר ואין לכס סתריב: (ב) עלה מפיין. אשור סתגל חוהן והפיין חוקי סתגל חוהן סתגל חוהן סתגל חוהן: על פנדך. ר"ל לפנדך וכללו חתה דוהה סתגל חוהן: נצור מצורה. ר"ל עיו המכלל סתגל חוהן סתגל חוהן סתגל חוהן: שצור חוקים: צפה דרך. הסתגל כדך הכלל מלכות וכל מלכות עוד מי בא מלכות חוק מתנים. חוק ומנך כי לא תראה עוד מלכות: כי בקבוק בוקקים. כי פירוש ע"מ

פירוש ע"מ

זאנמט חיי יהודה תמיד פייצער דוא יהודה ביין פייצער סאג בלוקר פרייא דיה אין ביין יום טוב שליט נדרך אונ בצאל ביינע נדרים ווס דו האקט קנדר גיווען צוא גאט ווען ער וועט דיה מציר זיין פון סתריב אונ היינט ביסטו גייצול גווארין דרום בצאל ביינע נדרים כי לא יוסף עוד ליקר בך בלייל דען ער וועט מיין מערן נאך צו איבך פארן אין דיר דער ער נעמט גאט סתריב ללה נקרת דען ער אוי גאר פאר גיימיין גיווארין ער אונ ביינע קנדרער: (ב) אונ דס לאנד יהודה עלה פייין על פנדך נצור מצורה דר פר שפריימך ווס איז אויף גיגאנגין אוף ביין פנים אין די טעג פון חוקיהו דס איז גיווען סתריב מלך אשור דער איז היינט בלעגעטש דוהך נבוכדנצר מלך בבל צפה דרך חוק מתנים אבין כה כמד קוק דו יהודה אויף דעם וועג אונ שטארק ביינע לענדין אונ שטארק זיך מיט זייער פיל כח בלוקר ועה די פיל חילולות וועלן ביינע לענדען גישטארקט יערען אונ דוא וועסט גישטארקט ווערין מיט זייער פיהל-בח: (ג) כי שב ה' את גאון יעקב בגאון ישראל דען גאט חט אום

משכנים אלה. ע"ו ישעיה הוא אומר וזרה' כי גאות עשה וברעת זאת בכל הארץ צהלי ורובי וזבת חיון: חני ידורה הניך שליט נדרוך. שני עכשו בוסל סתריב הניך שלטי נדרוך שהיית נודר להקב"ה בשבול שהפול סלכות אשור: (ב) ילה כפיין על פנדך. סתריב שהיה נהיג ללעול על פנדך וכפיין אותך שהלכה עשרת השבטים: נצור מצורה. ככשו חקיה' צהור לבוכדנצר שצור מצור על אשור: צפה דרך. אתה ישראל צפה שולך אשור דרך צר לפני אויב חוק מתנים ואטך כה מאד על פתרו: (ג) כנאון ישראל. פתרונו

מח"י קרא

נדרהם כי לא יוסף עוד סתריב לבנור בארצם כי כבר עת: כלה נכרת. כי כס בניו ברוו וכל יוסף עוד למא: (כ) עלה מפיין. המפיין שגלה על פנדך נכרת והוא סתריב בניך כולה: נצור מצורה. המצורות והדרכים המצורות שהפס מלך אשור והתיבים נצור ושתרו אותם לא הניחוהו הפקר שוטו ושבו בתוכם וזה הפחדו עוד כמלך אשור. מצורה ענין חוק וכן יובן ע"ו מצורה יבחרה: צפה דרך. צפה דרך שהיה בא כה כי לא תראהו עוד מבני ופי אבין כה אבדו כחכם כלב טוב ובכשתון שלכתון שהיה בה' ית' וכן איש דעה באבין כה: (ג) כי שב ה' את גאון יעקב. אם כדברי ר' יונה דל יהיה יוצא כמו ושב ה' את שבתוך הדומים לו

מציודת ציון

(ב) עלה. ענין סלוק כמו אל תעלי (סתגל ק"ב): מפיין. מנעון סתגל וסוק: נצור. ענין שצורה כמו טול סתגל (תגל כ"ו): מצורה. עני מנל כמו וינן עני מנל: דה"ב (תגל כ"ו): צפה. ענין הכטה כמו מעדי ולפי (למיה מ"ח): אבין. ענין חוק: (ג) שב. ענין הסקט ומלכות כמו כוכבה נחמט (שטיס ל): ענין גאון. ענין גומות ומתפלל: כקבוק בוקקים. ענין

(ג) כי שב וגו'. כי עתה יבית ויסקוט כי לח גאון יעקב להיות כגאון

משל חכמים

כי שב ה' את גאון יעקב בגאון ישראל וגו'. דער ענין איז קטל ונענש ויפטר כיום שפיר וענין אצלה ניקבטן אין א שפיר. האבין אעל ועלנע ניהאלטן א סעך עקלם וואס קען גיט זיי צו קויפן חיי אונ האבער פאר די סקרד ועלן ויז געטן פאר זיך אונ זיי ועלן גיין אין די האנדלען וואו קען פר קויפט חיי אונ האבער אונ ועלן אונקס נעמן דאס חיי אונ האבער א פלעש. זיי האבין אזוי גיפאן. די סתריב פון חיי אונ האבער האבין געטרעטן א פראשע צוב גענעראל פר יום קען האם ביי זיי גירויפט זייער פארשקען. דער גענעראל האם בארד גיהייסן די ועלנע זיי אוליין פאלקן פר די חיי אונ האבער ווי פיל חיי אונ האבער קאסט אין פארק. האבין די ועלנע ניקבטן ווען דאס חיי אונ האבער וואס ביר האבין געקויפט וואלס גינען אונקלעך נוקט וויא דאס חיי אונ האבער וואס ניקבט פאר קויפט אין זאם. וואלס ביר פאקי אזוי גירארפט פאלקן. דאס חיי אונ האבער וואס ביר האבין געקויפט וענין גינען ניקבטן ויז זענן די העלפס נעלס אויך גיט ווערט גינען. חס דר גענעראל גינען פירן איר וואלס גיט אונקס גענעטן ביי די סתריב דס גאנצע חיי אונ האבער נאר איר וואלס אבסעל גילאוס. וואלס איך גיקענס וקען צו דס חיי אונ האבער זענן גיט אדער זיין.

ווס גייען בלעגערין אויף סתריב אונ דוהך דעם וועסט גישטארקט ווערין מיט זייער פיהל-בח: (ג) כי שב ה' את גאון יעקב בגאון ישראל דען גאט חט אום

וּמִלְכָא בְהִיבְלִיה זַע :
 ח יִמְלִקְתָּא וְיִתְבַּת צִיקָא
 בְּגַלְיָא גַּפְתָּא וְאַסְתֵּיהָא
 סְדָרָן אִזְלָן בְּתַרְתָּא
 קִינָהּ קִינָהּ קִינָהּ יוֹנִים
 סְטָרְפָן עַל קִינָהּ יוֹנִים
 וְיִנְיָהּ בְּבִירָה פְּנִישֵׁה
 מִיָּא מִיּוֹמֵי יְקָדֵם הָיָא

וההיכל נמוג . נרעד ונע מכח חכני בלוסער' המאקוס
 בזכתינו לייקין צומ"א (ח) והוצב . הוא המלכה
 גלגלת לייקין מלך כד"ח נלכה גלגל ליימיק' (תהלים מ"ה):
 גלגלה הועלתה . גלגלו הלכה בשבי והעלתה מן העיר :
 כמנהגות כקול יונים . מנהגות עמלן בקניה כקול יונים
 המקוונות : סנהגות . (פרומיל"ט כ"ט): מתרופפות
 על לכבהן . מקשות יהיון על לב כהיקס בתופים :
 (ט) ונינה ככרכת מים מימי היא . מיום שאח נעקית
 ישנה גלגלה ואין מגיד ככרית מים מכוונין שאין זויס

סרה"י קרא

אתחסקא . שהאיובים יעברו לבא עליהם : וההיכל נמוג . כתרנר
 וסלכא כהיבליה זע : (ח) יהוצב גלגלה העלתה . המלכה
 שהוצבה למלכות עכשוויתחלק בין המלכות מלכה . וכשבעמדין
 כלך נופל בו לומר הוצב . כמו נות מלכים
 וכשברוקן נצבה שלג . ויש פרשים גילגלה עשרת מלכות .
 כלוט' נגלגלה קלונה : ומההורה מנהגות כקול יונים . אמרות
 של המלכה יוני' חנה הרואגה : מתרופפות . כמלכות . כאדם
 הספסח על לבו כירוב צער : (ט) ונינה ככרכת מים . והיא
 כספקת לכלום כמו כן הכל באים לנינה והיא כספקת סחרת
 לכלום ואינה כמתחרת מכל החירות הבאים עליה למחמת :

רש"י

וההיכל נמוג . נרעד ונע מכח חכני בלוסער' המאקוס
 בזכתינו לייקין צומ"א (ח) והוצב . הוא המלכה
 גלגלת לייקין מלך כד"ח נלכה גלגל ליימיק' (תהלים מ"ה):
 גלגלה הועלתה . גלגלו הלכה בשבי והעלתה מן העיר :
 כמנהגות כקול יונים . מנהגות עמלן בקניה כקול יונים
 המקוונות : סנהגות . (פרומיל"ט כ"ט): מתרופפות
 על לכבהן . מקשות יהיון על לב כהיקס בתופים :
 (ט) ונינה ככרכת מים מימי היא . מיום שאח נעקית
 ישנה גלגלה ואין מגיד ככרית מים מכוונין שאין זויס

רד"ק

הנהרות נפתחו . שגרי המדינה היוצאים לנהרות נפתחו ששברו
 אנשי החיל היללות וכיון שנפתחו השערים האלה היכל המלך
 שהוא סמוך להם נכנס בכת המהוללות שהוכו בשבתי' וי"ח נשירי
 בתורותא גרי : (ח) והוצב גלגלה העלתה . ההיכל שהוצב בשלח
 ימים רבים בנינה עתה נמוג . ונגלגלה נינה שהיה כמבוכה עד
 עתה שלא עבר בה נה . הילגלה כמו נכרתה מן הילגלה גריש
 בעתה : ואכרתיה . אמרות נינה הן השרות הנלוות קראן
 אכרתיה שילכו כשפחות בנינה : פנהגות . אשה אחת :
 מתרופפות . ומכות על לכביהן על הכבוד שסר מהן וילכו בגלגלה
 כשפחת כן פירש אנו"ל זה הפסוקי"ת והוצב ומלכתי ר"ל לפי
 רב שבואל פירש כי שם המלכה הצב : גלגלה . שהיתה נחתרת
 בחדר כסנהג . המלכה והנשים הנכבדות כמ"ש כל כבודה בת מלך
 פנימה ועתה גלגלה ויצאה מחדרה והעלתה על המרכבה
 לחליבה גלגלה ואמהותיה סנהגות אהיה ומנהגות כקול קינה
 כקול יונה מתרופפות כמו שאדם מכה בהוה כן הם מכות על
 לכביהם כדרך הנשים הנחות והתקונות : (ט) ונינה ככרכת מים
 מימי היא . ונינה מימים קדמונים שהיתה היא בנינה מלאת
 מכל סוב ככרוב הכריכה שהיא מלאת מים והכריכה היא שאוספין
 בה המים או מי נשמים או מיני' ותי' ככית כנישת מים מימי
 קדם היא : והמה נסים . ועתה הנה נסים מהעיר הנמלטים
 סמנה בעת כנישתה וכסאיורים להם האיובים עמדו אין מי

אבן עזרא

ארמון המלך וזהו וההיכל נמוג : (ח) והוצב . לא מלאתי
 מלמה זו פירוש יותר נכבד מדכרי רב שמואל הנגיד כי הלכ
 שם המלכה על כן נולדה העלתה על המרכבה להוליכה על
 כשביה ואמהותיה שהיו נהוגות אותה דומות לקול יונים
 כהמונן : מתרופפות . דרך התוף להכות בו ציד :
 (ט) ונינה ככרכת מים . היתה מליאה מימי קדם
 עושר ולאטיה נסים ואומרים זה לזה עמדו אל תכרהו :

סצורת ציון

(א) נמוג . מלשון המנה והנמשל . ומלך בדרך חלשה : (ה) והוצב .
 כ"ל דבר הלכ המלכות אחר מלכי גלגלה המנוסה והסלסה : גלגלה .
 מלשון גלגול : מלשון גלגול : מלשון גלגול : מלשון גלגול :
 מלשון גלגול : מלשון גלגול : מלשון גלגול : מלשון גלגול :
 מלשון גלגול : מלשון גלגול : מלשון גלגול : מלשון גלגול :
 מלשון גלגול : מלשון גלגול : מלשון גלגול : מלשון גלגול :
 מלשון גלגול : מלשון גלגול : מלשון גלגול : מלשון גלגול :

סצורת דוד

וההיכל נמוג . היכל המלך נמוג ונמשל כ"ל יפלו ויכספו אמו :
 (ח) והוצב גלגלה העלתה . כ"ל המלכה הלכות פנימה ליען המלך
 כענין סמלך שגל לייקין (תהלים מ"ה) הנמלטים לען כל
 והועלתה על המרכבה להוליכה גלגלה : ואמהותיה . סמחיה
 מנהגות אלוה כקול קינה כהנעית קול יונים : מתרופפות . כמו שהלדס
 מכה בחוף כן היא מכות על לכביה כדכך הכסים המתקונות : (ט) ונינה
 והמה נסים מימי קדמונים הוא היתה מלאה כל סוב ככרכת מים
 מלאה לה : והמה נסים . ועשה המנה נסים ונתימים כל העושה :
 עמדו עמוד . עם כי המלך והכנים יעקנו למה מנוסו עמדו

והלחצו מול האויב לכל אין מי פונה אל הקוראים ולא יאסו

פירוש ע"מ

מנהגות כקול יונים אונ איירי דניקסמן האקען גישריקען
 גאך איר מיט קלאא קלייער אזו ווי דאס קול פון די
 מאבין וואס איז גילאנגענדיג סתפפות על לכבהן אונ ניי
 האבין גיפויקט אונ גיקלאפט מיט זייערע הענט
 אופ וייערע הערצער : (ט) ונינה ככרכת מים מימי היא
 אונ דיא שטאמט גינה איז גיווען גלייך וויא איין
 סאוינקע וואס די וואקער רירין ויה ניט פון זייער
 ארט אזו איז זי גיעסטן בשלגה פון דעם טאג אן ווס
 דיא איז גיווארין איין שטאמט ויהק נסים אונ היינט
 סוויין די לייט פון גינה אונגלופין מחמת צרות אונ
 זיי זענען אזו גיוואנט צו לופין דס אפילו ווען מען
 שרייעט צו זיי גסרד עמודי בלייבט שטיין אונ לופט
 גיט לויפין זיי פארט גיין פגנה אונ גיייער פון זיא

אין איהר זאקענין דעם פיינט וריפן הסיכ אונ עם
 וועט אהן גיברייט ווערין דר צו דעק פלוקר און ייא
 וועלין בויען מורקעם מסכה אונ מגין זיין אוף זיי
 הסיכ און דער סלך ווס בדיקט אופער זיי מיט זיין
 מסלשה דר וועט ווערין אהן גיברייט מיט זיין כלי
 זון צו מלחמה האקסין : (ו) שגרי מנהרות נפתחו דיא
 טויערין פון דר שטאמט וואס זענען ביי די טייקין
 זענין גיעפנט גיווארין וההיכל נמוג אונ דר פאלאץ
 פון סתריב איז דר ציטערט אונ צו גאנגין גיווארין
 פון ווענין די שטיינער ווס מען וואקפט אין אים :
 (ח) ויזכך גלגלה העלתה אונ די סלכה ווס שטייט ביי
 דר העקטער זייט פון דעם סלך די איז ווארין אוף
 גיבראקט פון דר שטאמט צו גיין אין גלגלה ואמהותיה

**אֲרִיּוֹת וּמְרֵעָה הוּא לְכַפְּרִים אֲשֶׁר הִלֵּךְ
 אֲרִיָּה לָבִיא שֵׁם נוֹר אֲרִיָּה וְאִין מַחְרִיד:
 י אֲרִיָּה טָרַף בְּדֵי גִּרּוּתָיו וּמִתַּנֵּק
 לְלִבָּאתָיו וַיִּמְלֵא טָרַף חֲרָיו וּמַעֲוֹנָתָיו
 טָרְפָה: י' הִנְנִי אֵלֶיךָ נָא אִם יְהוָה צָבָאוֹת
 וְהִבְעַרְתִּי בַעֲשֵׂן רַכְבָּה וּכְפִירֶיךָ:
 תֹּאכַל חֶרֶב וְהִכְרַתִּי מֵאֶרֶץ טָרַף:**

בני הון שִׁבְּקוֹן הָא
 כִּאֲרִיָּה דְשָׂרִי עַל צִדִּיָּה
 לְרוּחָצוֹן וְלִית דְּמִנִּיד:
 י מִלְכֵי מִתָּן חֲמוֹף
 לְנִשְׁחָיו וּבִנְיָ לְבָנֵיהוֹן
 וּמִסְלָן אוּצְרֵיהוֹן חֲמוֹף
 וּכְרַגְמֵיהוֹן בּוֹא: י' הָא
 אָנָּה שַׁח רַגְוֵי עֲרָה
 אִמֵּר וַי צָבָאוֹת וְאֵלִיק
 בְּאִשְׁתָּא רְהִיכָה וּכְפִרְנָה
 הַקְּטוֹל חֲרָבָא וְאִשְׁצִי
 מִרְעָא חֲחֻרְתִּיהָ וְלָא
 יִשְׁקַט עֵיד קַל אֲנִירָה:
 ת' א' הָיִס טוֹף. ל' ק' ט'

רש"י

טוהר"י קרא
 אשר הלך אריה לבוא שם נור אריה ואין מחריד, אן טוהרי
 מלכא ובית מושיה שלפניא אריה הוון אולין חמן בניוון
 שבקין לרוחצון ולית דמניד: (וג) אריה טורף בדי גירותו ובחנק
 ללבאתיו. כאריה זה שהוא טורף ובחנק בהמה בשביל גרוותו
 וביאתיו. כך הוא שולל וכוון כל העולם בשביל שריו ובמלא
 אוצרותיו ביה שולל כארי זה שבמלא חריו ובעונותיו מרפת:
 (יד) והבערתי בעשן רכבה. אדולק באשתא התיכך: ולא ישמע
 לרצוני מרכבות וכן סור אשר תלאתה צה (יחזקאל כ"ד)

אריה לבוא שם. אחר דהו אולין מלכין ושקין חמן
 בניוון הו' חרי לכרי לרוחצן: (וג) אריה טורף בדי
 גרוותיו. כחרכומו מלכיס הו' מביאין: שלל רב עד סיהיס די
 לכני ביתם: ובחנק. בהמות לנורך ללבאותיו כלומר מרבה
 אוצרותיו לכניו: ללבאותיו. כלומר לנשותיו: ויפלא
 טורף חריו. וממלן אולריון חמוף: (יד) רכבה. רוב
 רכב שנה (קטריר"ן בלע"ז) ה"ל יתרה היפך הלשון

אבן עזרא

ר"ק
 טורפים בני העולם וכביאי' הסוף לניגוה כי הוא מעון לאריות
 וברעה לכפירים: אשר הלך אריה לבוא שם. אריה ולביא כמו
 שמש ירח: נור אריה. כלם הלכו שם במרפס ואין מחריד
 איתם ויית דתרו אולין מלביא הכן בניוון שבקין: (וג) אריה.
 טורף בדי גרוותיו. כדי לחספס לנידוהו כמו די השיב לי
 גרוהו למשל לבנים. ולבאותיו. משל לגבירות: ומחנק
 ללבאתיו. מחנק החיות כבכור לבאותיו וכן הענין משל למכך
 ניגוה ושריה גרוותיה שחיו טבואים שלל העבים לניגוה:
 (יד) חנני אליך. אמר לגיטוה הנה באים שמי אליך לחשוותיך:
 ויית ואדליק באישתא רתיכך. ורבת שחייתא סתגאה ברוב רכב
 ופרשים: וכפיריך. משל לבני החיל: טרפך. שחיית טורפת בני הארץ: ולא ישמע עור קול מלאככה. מלאכיד שחיו מרמיס

דרך משל על ניטה שהיו הולכין לטורף עק להחריב כל
 העולם ועטס הלך אל מעון חריוון: (וג) אריה טורף.
 להספיק גרוותיו: בדי. מלשון די השיב לו די שה:
 ובחנק. הסיות להיות טורף ללבאותיו ומעונותיו מלא טרפס:
 (יד) חנני אליך. ניטה: בעשן. מרוב הוס האס
 והטעם על חמון הכס: טרפך. הטורף שהיית טורפת

והבערתי בעשן רכבה. ר"ל באש גדולה שנראת עשנה טורחוק
 ופרשים: וכפיריך. משל לבני החיל: טרפך. שחיית טורפת בני הארץ: ולא ישמע עור קול מלאככה. מלאכיד שחיו מרמיס

מצודת דוד

מצודת ציון
 כן יקרא הכרטיס הקטן וכן גוד אלוס יפודס (ככלשית מ"ט):
 (וג) בדי. כהרבות כמו בדי נוסף (לויס ל"ט): ומחנק. מלשון
 חנק: חריו. מלשון חנק וקח הוא המערה לכך יוס' ס' סלרי:
 ומעונותיו. מלשון מעון נמוז: (יד) והבערתי. ענין טריסס:
 רכבה. מקלות ומלכמס: מלאככה. מל' מללך ושלח:

וטריס עטמיס: אשר הלך. ל"ל טכז כיה הולך ויולל משס
 ספריס ונכריס לכל חלום העולם נפחוק מרף וסס נכארי סס
 גורי הארסי סס הכניס הקטניס ויסבו כצמחה ולא סיה סיה מחריסס
 כל סלן וסנגוריס יולל נשלול שלל ונכניס נכארו כעקומס
 ר"ל סלן וסנגוריס יולל נשלול שלל ונכניס נכארו כעקומס
 כעמחן רכ: (וג) אריה טורף. הארסי הווא סכב סלך הו' טורף
 כעמחן מרכיס לנך סמוק וכרומיס סס כניו הקטניס והו'ס ממחך
 וסוכו עמחיס ססיה לכריס אל נלואומיס סס כקוטס הארסי: ויבילא
 ומטומסו מרפס והווא משל על מלני ניטה וכריס שהיו מביאס
 (יד) חנני אליך. ססס ל"י חלמס כך: והבערתי. אסריף רוב

פירוש ע"ט

בהמות פון ווענין זיינע לעקסערטמין דס וענין זיינע
 ווייבך ויבלא טרף חריו ובעונותיו טרפה אונ גר פלעגט
 דר פילין זיינע לעקער מיט פאר צוקונג אונ זיינע
 וואונגן פלעגט גר אוה דר פילין מיט פאר צוקונג
 דס מינעט גר די פלכים פון ניגוה פלעגין ברענגין
 אהיים פיהל רויבונג ביי עס איז גיבונג גיווען צו
 זייערע ווייבער אונ קינדער אונ זיי פלעגין דער
 פילין זייערע אונ צורות אונ זייערע פאלעצין מיט
 רובונג אונ זייערע: (יד) חנני אליך נאס ה' צבאות חן
 איה וועל זשיקין מיין צארן אוף דיר גיטוה און אונג
 גאט דר האר איבער צלי חקירות והבערתי בעשן רכבה
 אונ איה וועל אן צינדן מיט ציין רויך פון פייער

וסרפת הוא לפי שם אונ זיא איז גיווען איין ארם פון
 פאשע צו די וינגע לייבין אונ זיא איז גיווען אוז איין
 פאר ויבערם ארם אשר הלך אריה וואס דר לייב איז
 אונעק גינאנגען פון דארטען לבוא שם נור אריה אונ
 לעקערטמין דיא נקבה פון די לייבין אינ דיא וינגע
 לייבען וענין דארטמין איבער גיפליבין אונ קיינער
 הם זיי גים דר שראקין פלוקר די מלכים פון אשור
 זענען אונעק גינאנגען אונ האבין דארטמין איבער
 גינאנס זייערע ווייבער אונ קינדער אונ קיינער הם
 זיי גיטם דר שראקין: (וג) אריה טורף בני גרוותיו ובחנק
 ויבאיתו דר לייב פלעגט פו צוקין פון ווענין דרעס
 גינאנקייט פון זיינע לייבין אונ פלעגט ווערעגין

וְלֹא־יִשְׁמַע עוֹד קוֹל מְלֹאכְכָה: ג הַיּוֹ
עוֹד דְּמִים כְּלָה פָּחַשׁ פִּרְק מְלֹאָה לֹא
יִמִּישׁ טָרַף: ב קוֹל שׁוֹט וְקוֹל רַעֲשׂ אוֹפֵן
וְסוֹס דְּהוֹר וּמְרַכְבָּה מְרַקְדָּה: ג פֶּרֶשׁ
מַעֲלָה וְלָהֵב חָרֵב וּבִרְק חֲנִית וְרֵב

א י קרקא אשרת דס
 פרה פרבין גזא פליא
 לא פסיק קמול: ב קל
 נקיש קחא וקף זיוע
 גלילין וסרפון ספגין
 ורימין סקפצין: ג פרש
 פסיק ולהוב וצלהוב
 ספין וצחצוח סוקגין
 וסגי קשילין וקמו
 פגריין לית סוף לקמליא

מהרי"קרא

עוד קול מלאכה. קול מלאך שהיה שולח וכן הוא אומר ויאמר
 רבשקה האל אדוניך ואלך ואלחני ארני לומר אלך את הרברו
 החלה האל אל האנשי ויושביו על החומה לאכול את חוריהם:
 (ב) קול שוט וקול רעש. יבא אליה: (וסוס דוהר). כמו מהרהר
 דהרות אביריו: (ג) ואין קצה לנוהא אין קצה לכלל העם שילבו

רש"י
 וזהו רב: וְלֹא יִשְׁמַע עוֹד קוֹל מְלֹאכְכָה. קול מלאכך
 כמו עשעה כבר רבשקה וקציריו שלוחו אשור (שעיה ל"ו)
 ויקרא בקול גדול יהודית:
 ג (א) פרק. גול עמקו מוד בעליו: **לֹא יִמִּישׁ טָרַף.**
 ממוכה חמיד: (ב) קול שוט. להכות סוסים
 היה נשמע בה חמיד: וקול רעש. אופני מרכבות: וסוס דוהר. דולג ומקפץ וכן מדהרות דהרות אביריו
 (זופסיס ה'): (ג) ולהב חרב. (וולמיל"א בעל"ז) כי סכין ומרב קרוי להב כמו ויבא גס הנלצ אחר הלהב (שס)

ורבקה

קול על ארצות הגמים ליראם ולהבלם כמו ששעה רבשקה על
 ירושלם שדבר עליהם גבורות והפתחים גם על האל יתברך דבר
 ואמר שלא יוכל להציל וירושלם מיד מלך אשור ודקדוק סלת
 מלאכה צרי' הכ"ף האחרונה מקום קבין ותחיל' כמו אשר
 צייתי אותכה ותרוסני לו ואף על פי שזכר בספיק לשון נקבה
 ומלאכה לשון זכר. לשון נקבה הוא כנגד הציר ולשון זכר הוא
 כנגד הסףך שהוא מתחבר ור' יונה חרב שצרי' מקום חירק
 חווא כמו מלאכה על כישקל בערובי החלואים: (ולו הוי עיר
 דמים. הוי לשון קריאה. או הוא כמו אוי וכתיב וי: כחש .
 שמכחשן ומשקרים איש באחיו כן מלאה פרק הוא כמו גול
 שפירק דבר מיד אחר וכן ופרקת עליו פורק ואין ביציל: לא
 יביש טרף. לא יביש מתוכם טרף כי בכל יום ויום מורפים:
 (ג) קול שוט. ועתה ישמע מהאויבים הבאים עליהם קול שוט
 שמתים חרשים חסידים לרוץ: וקול רעש אופן. ששמעתיים
 ללכת לארץ העיר: דוהר. כמו דהר אביריו והוא בשמכה
 הסוס בראש כחח ברנליו: סרקדה. סרוב מרוצתה כאלו
 סרקדה: (ג) פרש כמלה. מירוש מעלה לחב חרב וי"ז ולהב

אבן עזרא
 וה"א מלאכה תחת וי"ד סימן לשון נקבה כמו עוניכי
 תחלואיכי והעסק רבשקה וכחוב זיד מלאכך:
 ג (ה) הוי. ין אומרים כמה. אלו או הוי מלת קריאה כמו
 הוי ין המלטי: ומה. ככל פרק מקום דרכים
 ברת: כותיה היא מלאה כחש מלת מייש פועל יולא והוא
 שב לכהש כל כך מלאה כחש לרמות העולם כל אחד מהם
 לא ימיש עלמון מן הערף: (ג) והנה יבא אליה קול שוט
 להרץ הסוס והנכון צעני שוט להכות מין שמשיע קול אבר
 יעשו הפלפלים כעין ענב"ר שלנו שהוא רחב וגל ומתקבל'
 אנשי החיל עשרה או יותר להכות בהם בשוסים להשמיע
 קולם ולהסחיד: רעש אופן. המרכבה: וסוס דוהר .
 כמו מדהרות דהרות אביריו: (ג) פרש. ואין קצה .
 כיו"ז וישא אברהם את עיניו וי"ה בחסרון מלה מסיק לחוב

מצודת ציון

ג (ה) הוי. כמו אוי: כחש. סקר. פרק. ענין שזכר כמו ופסיסין
 יסרק וקציה י"א: יביש. ענין סכסכ כמו לא יביש עמוד
 ספין (שמות י"ג): (ג) שוט. כבש וסכסכ כמו שוט לסיס (משלי
 פ"ו): אופן. נגנל המרכבה: דוהר. כן יקרא לניה וקפילת
 סוסם כמו מדהרות דהרות אביריו (סופסיס ה'): מרקדה. מל'
 לקוד וקפילת: (ג) פרש. כן יקרא הענין לנכס על הסוסים:
 ולהב. כן יקרא כדול המרד כי כספיה מלוטפת מנהיג כלבש אש
 וכן ולהב חמיו (ש"ח א'): וברק. כן יקרא כדול חמיו כי סוף

מצודת דוד
 בני הפלגים וזרעם חלכל הנכס: והברתי וכו'. כ"ל עוד לא
 חסרוף כחן לשולל אם הנכס: קול מלאכה. ספיו מריעט
 חקול פל אלנוט העטרי' לירלם ולהנהיג וכמו עשעה רבשק על
 ירושלים (נב"ח י"ח וישיעיה ל"ו):
 ג (ה) חוי עיר דמים. אלו יך את ניוט עיר שוספת דמים כחש
 ערש שקר ומלאה שזכר לשכר את האנוח: (ג) קול שוט .
 את הערף כי חמיו נהבן ולאכד את האנוח: (ג) קול שוט .
 היו משגיפים קול שוט להכות הסוסים וקול העשפת אופני המרכבות
 להכחיל את הפלפלים: וסוס דוהר. הסוס שמכר את המרכבה הים
 כדואים: (ג) פרש מעדה. הסוס הים מעלה עלמו כלפי מעלס

מדת וקוסן והמרכבה היםם מרקדת לרוב מנוחם לליים על
מירוש ע"מ
 אירע פיר רייט וועגין ויפיריך האבל חרב אונ ריינע
 יונגע לייבן וועט די שווערד פאר דארפן והכרתי
 פארץ פרפך אונ איה וועל פר שניידין פון דעם לאנד
 ריין פר צוקונג אינע עם וועט גיט ווערין גיהערט
 דאך דעם קול פון ריינע ש'לוחים זיי ואלין מיד גאט
 קחנר ויגברנר פון אזו ווי רבשקה אונ זינע חברים
 די ש'לוחים זיין אשור האבין גיטאן ביי ירושלים:
 ג (א) הוי עיר דמים ווייא צו דיר גינה דו גיקט אזוי
 איין שטאט ווס פר גיקט ריין פ'לום קנה פחש
 פרק פלאה זיא איז גאר פיהר מיט ליגינט אונ מיט
 אראפ ווארפונג פ'לוקר מיט גיליה וואס דר גינן
 זאראקט עם אראפ אונ נעקט עם צו פון דעם בעל

הבית לא ימיש טרף עם שוט זיך המיד גיט אפ פון
 איר קיין פר צוקונג: (ב) קול שוט איין קול פון איין
 רום ווערט המיד גיהערט אין איר דם מען ש'לאגט
 מיט איהר די פערד יקול רעש אופן אונ איין קול פון
 דעם שמועס פון דיא פערער פון די רייט וועגין
 ווערט תמיד גיהערט אין איר וסוס דיר ויגברנר גינה
 אונ דער פערד ש'פרינגט אונ דער רייט וואגען
 טאנגט: (ג) פרש מעלה דר ריישער פרענגט אויף
 שמויב ולהב חרב וברק חנית אונ איין קלינג פון איין
 שווערד אונ איין גילייסקערטע שפ'ה האלט ער אין
 זיין האנט רוב חלל ויבד פגד אונ מאקט דר מיט פיר
 דר ש'לאנינע אונ פיר פגרים וצין קצה מניה אונ עם

חֲלָל וְכֹבֵד פָּנָיו וְאֵין קִצְהָ לַגּוֹיָה יִכְשְׁלוּ
 בְּגוֹיֹתָם : יִמְרֹב זְנוּנֵי זוֹנָה מִזִּבְחֵי חַן
 בַּעֲלֵת פְּשָׁפִים הַמְכַרְת גּוֹיִם בְּזוּנוֹתֶיהָ
 וּמִשְׁפָּחוֹת בְּכִשְׁפֵיהָ : הִהַנְנִי אֵלֶיךָ נְאֻם
 יְהוָה צְבָאוֹת וְגֵרֹתֵי שׁוֹלֵךְ עַל־פְּנֶיךָ
 וְהִרְאִיתִי גּוֹיִם מֵעַדְךָ וּמִמְלָכוֹת קָלוּנְךָ :
 וְהִשְׁלַכְתִּי עֲלֶיךָ שְׂקָצִים וּנְבִלָתֶיךָ
 וְשִׁמְתִיךָ כְּרָאִי : וְהָיָה כְּלִרְאֵיךָ יְדוּד

יְהִי לָהֶן בְּקִמְצֵיהֶן :
 ד' מִסְגֵּאוֹת אֶתְרֻנְשָׁת
 כְּרִהָא דְהִיא כְּמַעֲרָתָא
 נְפֻקָת בְּרָא שְׁפִירָה רִיוו
 יְדַעַא חֲרָשֵׁן דְּכִקְרָא
 עִמָּמָא בְּמַעֲרָתָא
 וּמְלֻכוֹתָא בְּחֲרָשָׁתָא :
 ה' הָא אָנָּה שְׁלַח רֻגְוֵי
 עֲלֶיךָ אִמְר וְיִצְבְּאוֹת
 נְאֻמְנִי בְּהַתַּת חֻבְרָה עַל
 אִפְךָ וְאִחְוֵי עִמָּמָא
 בְּהַתַּתִּיךָ וּמְלֻכוֹתָא
 קָלוּנְךָ : וְיִנְאָרְפֵי עֲלֶיךָ
 שְׂקָצִין וְנְבִילֵיךָ
 וְאִשְׁוִינְךָ מְכַבְרָא לְעֵינֵי
 כְּרִי חֻן : וְיִהְיֵי כְּרִי

ג') : וברך חנתי . הנית מרועה ומנצחת אור וילא ממנה
 (פלנדר' כלע"ו) : וכבוד פנה . היו מרכים פגרים ולא
 היה חשבון לגיונות נבלות המושלכות בה עד שהיו העובדים
 נכשלים בגיונות הפגרים : (ד) מרוב זנוני זונה . מרוב
 חטות עיר שהיו יודעים לפנות לכ מלכי הארץ להתחבר
 שפולי כגדי אשה : מערך . כולויד כמו עריה בכת (מיכה א') :
 הענין שדומה אותם לזונה דבר הכחוש : כרואי . כזבל
 אבן עזרא

מִדְרָא קְרָא
 למלחמה וכלם ישלכו בגוים : (ד) המוכרת . המוסרת :
 (ו) ונבלתיך ושפתוך כראי . פתר בו ר' מנחם כראי לש גלל
 כמו רע . אבל כראי לשון ראייה כלומר ושפתוך מפגלה שראו
 אותך וחברו מוכיח עליו שכן הוא אומר במסכת כל רואך יודד
 עמש וסוף היו כוששים אותם תחתיהם : (ה) שולך . הם
 (ו) שקצוים . בגדים ארום המנוולים חוץ לפי
 לשון וחסיר את מרחלם כעלמה (ויקרא ח') : (ז) ידוד
 רדק

וצלחו סיפין וצחצוח מרגין : ורוב חלל . שיעשו הפרשים :
 וכבר פנר . כמו רב חלל ענין כפי' מבלות שונות כי כבר
 ענין רבוי כמו ערך הכבוד הזה והרומים לו ופנר כמו חלל כי
 לא יקרא הנפך פנר אלא כשהוא פת : ואין קצה לשון גויה כבא
 בגוים . חאיבים וכשלו בגויות חללים אבל לשון גויה כבא
 ג"כ בגוף החי (וי מרוב זנוני זונה . כל זה בא לה מרוב הרעות
 אחרות כבשפת וברתפיהת . בפניהם ויעשה בהם כרינה וכן
 אותה לזונה דמה חורבנת לקלון הזונה : מירך . כמו ערוך . והוא
 להשחית ויפך ולהאפס . לכל העולם : ושפתוך כראי . כזבל
 : (ז) והיה כל רואך ידוד מרך . כל אהר מהם ידוד וירחק מרך

להרוגי נטוה : (ד) מרוב . דרך משל שרמחה הכל :
 (ה) הנני . מערך . כמעט איש והוא כמו ערוך ומער'
 כמו מרא' : (ו) והשלכתי . כראי . כטנוף וכמוהו היו
 מרחל . והסיר את מרחלתי : (ז) והיה . ידוד . כמו יוקף
 שגשתה ודמה אותה לזונה כי הזונה עושה כן מוכרת הזונים
 שגשתה היא בגויות הארצות : (ח) הנני אלך . לפי שרמח אותה
 כן כבער איש : (ו) ושחלכתי . שקצוים דברי תועוב וגיבול
 כמו והסיר את מרחלתי ויה' ואשינך מכברא לעיני כל חוך

מצורת דוד

דלוגיה הסוס וצידו לבס חרב וצוק הגוי והוא עושה חללים רבים
 ופגרים רכבה : ואין קצה לגויה . לה היה סוף אל גוים הכרוכים
 המושלמים בחרן עד כשהם נכשלו כמות הכרוכים כי לא
 מלאו עקום פטיו ללכת : (ד) ברוב זנוני זונה . ר"ל כל הכנע הזה
 עשה בנפול סביב בה רוב הנפלות זנוני הזונה כשיש עובת ק'
 ובעלה נכסים חרב לו עושה עו"ם"ם עם נפלות כרוכים אהיה
 צביון זונה וזונת ומשפחת עו"ם"ם עם נפלות כרוכים אהיה
 אשר נפלות חת מעו"ם"ם כדכתיב סוף להחשך עמש וזנו להם
 עסוקים : (ה) הנחמו דבם ויבנו להם וכרכו להכזב וללמד מלני
 מלוא חסם : (ז) הנני אלך . הנה אל' חלתי ק' וגלתי שולך
 ויהפוך מלמטה למעלה דרך ציון ונגלים סוף להחך כהנהגתם
 ויה' מלמטה חת קלון וציון : (י) והשלכתי . לשלך עליו
 החיובים הכל יחזקו כן ויולקו בשבי כציון כב' : (ז) כל רואך .

מצורת ציון

מנציק הכנה כלבד ילמסו וכן כנה חרבי (דברים ל"ג) : וכבר
 ענין לבוי כמו נצט כבד (במדבר כ') : פנר . כן יקרא גוף הכרוכ
 לגויה . גוף כמו גוים טחול (כ"ל ל"ח) : (ב) תליתי . מלכון
 גלוי : שולך . היה תחתית הכנע כמו על סולי המטיל (שמות
 כ"ח) : מערך . גלוי וכן עריה בכת (מיכה א') : קלונך . מל'
 קלון וציון : (ו) שקצוים . מלכון סקן וצואם : וגבלתיך . ענין
 לכזב וזנונים כמו מלה חת נבלתם (הושע ב') : כרואי . ענין מרף
 ולקנך וכן מורחל ונבלתם (לפניה ג') : (ז) ידוד . מלכון חרבי :

לפי שהמשלה לזונה אמר לשון ציון חסיה כשפסוין חלוקה
 כלפי משלה של פנים : והיא ריהו . מלה כל על סמ"ח חלוקה
 דברים מחוסים ואננה חוץ וחסים חוץ כדכ ממונף ומלכין
 החיובים חוץ כשפסוין כיון יעד להסתלק ממך כדך כשפסוין
 ע"מ
 דיר יגיה אוזי ואנמט נאמ דער דאר איבער אלע
 חילות וגלתי שולך על פנך אונ איך וועל אפֿגעקן
 דייעקע עקן קליינער אוף דיין פנים ויהאיי מיט פנך
 אונ איך וועל ווייניך די פעלקער דיין אפֿגעקעקונג
 אונ דיא קינגיגייט וועל איך דיין גויון דיין שאַרפֿ :
 (ו) והשלכתי עליך שקצוים ונבלתיך אונ איך וועל וואַרפֿ
 אוף דיר אום ווערדיגע קליינער מיאוס אונ איין
 גיריבטע אונ וועל דיר מיאוס מאַכען חוץ גיאי
 ושפתיך כראי אונ וועל דיר טאן אונ מאכין מיאום
 און

אין גוים קרין סוף צום חשבון פון די מויטע גופים
 וים (עין גיווארפן איך דר שטאם וזשלי גנויהם אונ די
 איבער פאָרער ווערין גיישטרוכילט אין די מויטע
 גופים : (ד) אונ דיאם קאָ גיננה גיטון מרוב זנוני זונה
 פון וועגן די פיל הנהגות פון זנות פון דר זונה וים
 זי קאָ גיטון חן אונ קאָן פיישוף פרוכין המוכרת גוים
 פּוּנְיָה אִישׁ וְיִעֲמַקְשֶׁרְתּ אִיבְעַר פְּעֻלְקַעַר מִיַּם אִיר
 זָנוֹת אִישׁ כִּישְׁפָּחוֹת מִיַּם אִיר פִּישׁוּף : (ד) הנני אלך
 נאָם ה' נְצָאוֹת כָּן אִיךָ וְעַל שִׁיקָן מִיַּין צָאֲרֵן אִיךָ

מִמֶּךָ וְאָמַר שְׂדֵדָה נִינְוָה מִי יִנְוֹד לָהּ
מֵאֵין אֲבָקֶשׁ מִנְחָמִים לָךְ: ה' הִתִּישְׁבִי
מִנָּא אֲמוֹן הַיִּשְׁבָּה בִּיְאִרִים מִיִּם סָבִיב
לָהּ אֲשֶׁר-חִלְיִים מִיִּם חוֹמֹתָהּ: מ פּוֹשׁ
עֲצָמָה וּמִצָּרִים וְאֵין קָצֶה פּוֹשׁ וְלוֹבִים
הָיוּ בְּעוֹרַתְךָ: י גַּם-הִיא לַגְּלָה הַלֵּכָה

וַיִּזְעַק יִרְמְיָהּ מִפְּנֵי
וַיִּסַּר אֶת-פְּנֵי הַיָּמִן
כִּן יָדָיו עָלָה אִיבָה
אֲשֶׁר-בַּח בְּנֶחְמִין לָךְ: ח הָא
אֵת מִבָּא מֵאֲלֵכְסַנְדְּרִיא
רַבְתָּא דְּתַרְקָא בְּיַד
וּבְרַחֲמָא מִנָּא קַחוּר
קַחוּר לָהּ דְּשׂוּדָה וּמִנָּא
מִינָּא שְׂדֵדָה: ט פּוֹשׁ
סוּמְקֵתָהּ וּמִצָּרִים וְלוֹבִים
סוּף פּוֹשְׁאֵי וְלוֹבֵי הָיוּ
בְּשִׁעְרֵיךָ: י אֵף הִיא

רש"י
ממך . יתרחק ממך : (ח) התישבי מנוא אמון . ומה
תנשתי בעצמך ובנעורתך וכי גדולה את מנוא הוה
אלכסנדריו כל מלרים . אמון לבן פדגונ מנוא הגדולה
שהיתה אומנת מלכי מלרים דמריב בה מלכים : אשר חיל
ים . אשר היה הים להם לחיל ולחומה בורח ובר סורח :
(ט) בוש עצמה . כיטיים היו לה לחוק : פוש ולובים
היו בעורתה . העושים והלובים אשר היו בעורתך גם
הם היו בעמלה : (י) גם היא לגולה הלכה . אף היא

מהר"י קרא
נ"א לך
מכך . ידוד ינוע כמו והדד שנתו פנינו . כלומר אתה שהיו
עמך לשפער עכשו ירחקו ממך : (י) ואמר שדדה ניונה . באחר
ששדדה באין אבקש מנחמים לך שארע להם כמו שארע
לך ותוכל להגות גם שהיו גדולים כמותך ולפניהם נפלו :
(ח) התישבי מנא אמון . הא את סבא מאלכסנדריא רבתא : אשר
חיל ים כים חובתה . אותה חובה שבכפנות קורא חיל והיא
הקפנה והחומה הגדולה שבחוק קורא חומה והיא כמו ויאל
חיל וחומה : (ט) כוש עצמה . כוש באים שם בחיל עצום וטורים
ופוש ולובים כולם באים לשום לפני שהיא עיר מלכות : (י) גם
היא לגולה הלכת בשבי . אע"פ שהיתה גדולה כל כך שכל

אבן עזרא
והעם ירחק : מי ינוד . כמו לנוד לנוד לו : מֵאֵין
אֲבָקֶשׁ . ככה ואמר כל רואיך : (ח) התישבי . הקופה
תהיה : מִנָּא אֲמוֹן . ע"ס מר אחר מלרים כמלה מלך
כשדים בלחלו אל ניונה : אשר חיל ים . וכמה זה
מהים כי חיל נורד לה לחומה וזה סוף או הים ספרד הוא
הנקרא הים הגדול כנגד ימי ארץ ישראל : (ט) בוש .
עורו מלרים גם פוש ולובים שהיו בעורתך ולא היעילו :
(י) גם . גם אל מלרים הם הלכה בגולה כלה אמון :

רד"ק
לרוב קלונך ואמר שדדה ניונה ניונה שהיתה מושלת בנוים
ענה שדדה והש"ן נקראת בקש חסן : מי ינוד לה . כאין
אבקש מנחמים לך כי כלם יעזבו לבלתי יפנו הרעות
בעשית להם : (ח) התישבי מנא אמון . אמר אך היתה בוסתה
בגדולתך ובגאונך ובתוקף עיר בצורתה ונחרה מנא אמון והיא
שאמר שערי הנחרת נפתחו ובי סובת את סבא אמון והיא
אלכסנדריא של מצרים וכן ו"ח והיא סבא מאלכסנדריא רבתא :
חיל ים ביאורים . בין היאורים ישבה שהם סביב לה גם
בנחמים בעיר סתחת הארץ שלא היתה יראה מביצור לשיכך אמר
היאורים מים סביב לה חיל ים היאורים ובי חיל היו פקיסים אותה
מים ופי' ואמר אשר חיל ים פי' חומת ים לה וכפי' הענין לחוק
ואמר מים חומותיה עכו' לדה נבוכדנצר שבכשאר מצרים :
וכן בוש שהיתה לה עצמה : ומצרים ואין קצה . וכן מצרים שאין
צפלה ביד נבוכדנצר : (י) גם היא . נא אמון וכרש ומצרים הם

מצורת דוד
מדכח מנוס : ואמר . הכולה בנחוק ואמר כיה סדה ניוס מי
יוד לה כרלש נדך הנהנחם כחומר הלא חין לה חובבים כי הנהם
לכל העש"ס : מאין . מלמה מנוס אבקש לך הנהנחם והוא ככל
ענין צמ"ס : (ח) התישבי מנוא אמון . וכי משה חכם מנוס שהיה
בה רב עס כמ"ס : הענין נא (יחזקאל ל') : התישבה . אשר
ישבת בין היאורים והים סביב לה והוא נה לחוק : אשר חיל ים
וגי' . כ"ל הים לה לחיל וגם מנוס הוא מן הים . כ"ל הים לה
כ"ל לה לעגרה עס מאי מלרים בלו בעובסה ואין קצה אל הכלים
ניוס גם הם היו בעורסה : (י) גם היא . עס כל החוק וספור

מצורת ציון
שדדה . ענין עיסק : ינוד . משלן נדירה והנעם : מאין . מלמה
מקום : (ח) התישבי . משלן עובד : מנא . ה"א אלכסנדריא כן
"ח" : אמון . כמו הענין והוא עס כ"כ וכן אלה יתח האעון
(יכניה ל"ג) : ביאורים . שן יקולו הספיות המשבות מים :
חיל . ה"א המוסה כהמוכה עכ"ל כהמוכה וכן אע"פ חיל וחומה
(חיל ד') : (ט) עצמה . ענין חוק : פוש ולובים . שגל מנוס :

לחוק במקום חיל וחומה : (ט) כוש עצמה . כוש הים לה לחוק כ'
עורסה : פוש ולובים . כ"ל גם פושים ולובים שהיו בעורתך את

פירוש
אזוי ווי מיקט : (ח) והיה כל רואיך ידוד פדך פדך אזי עגם
וועט ויין אימליקער וום וועט דיר זעהן וועט זיך
פאר וואגלען אונ דר ווייטערין פון דיר ויאשר שדדה
ניוה פי ינוד לה אונ ער וועט זאגן ניונה איז באראבט
ניווארין ווער וועט זי באקלאגין מאין אבקש מנחמים
לך פון וואגען זאל איך וויבן מרייטיקער צו דיר דען
אלע אומות האבין דיר פיינט ווייל דוא האסט זיי
אלע שלעקעך גיטאן : (ח) אונ וום פר ויכערסטו זיך
ניוה ארץ דרין גבוהה אונ ארץ דרין גשירות התישבי
מנא אמון ביסטו דען בקער פון דר שטאט נוא וום
זי פלעגט דער ציהען די מלכים פון מצרים וום איז
די גראקע שאלקסנדריא וואס איז גינען אין

ע"מ
לאנד מצרים הישבה ביאורים פים סביב לה וואס זי איז
גינעסין צווישן סאיווקים אונ נאסערין גענען
גינען ארום איר אונ זי איז גינען אוז איין שטאט
אשר חיל ים וום איר קליינער מויער איז גינען דר גם
פיה חקתה אונ פון דעם ים איז גינען איהר גרוסער
מויער פלומר דער גם הט מנין גינען פר איר גלייך
ווי איין קליינער מויער אונ איין גרויסער מויער :
(ח) בוש עצמה וצמצום ואין קצה די אומה פוש איז גינען
איר שטאטקייט אונ די לייט פון מצרים האבן איר
אויך גיהאלפין אונ עם איז גיט גינען קיין עק צוא
אירע העלפער פים ויטיים הוי גינען אונ די אומה
פויטים אונ רובים וום גענין גינען אין דר הייף דו
נינה

אזוי ווי מיקט : (ח) והיה כל רואיך ידוד פדך פדך אזי עגם
וועט ויין אימליקער וום וועט דיר זעהן וועט זיך
פאר וואגלען אונ דר ווייטערין פון דיר ויאשר שדדה
ניוה פי ינוד לה אונ ער וועט זאגן ניונה איז באראבט
ניווארין ווער וועט זי באקלאגין מאין אבקש מנחמים
לך פון וואגען זאל איך וויבן מרייטיקער צו דיר דען
אלע אומות האבין דיר פיינט ווייל דוא האסט זיי
אלע שלעקעך גיטאן : (ח) אונ וום פר ויכערסטו זיך
ניוה ארץ דרין גבוהה אונ ארץ דרין גשירות התישבי
מנא אמון ביסטו דען בקער פון דר שטאט נוא וום
זי פלעגט דער ציהען די מלכים פון מצרים וום איז
די גראקע שאלקסנדריא וואס איז גינען אין

בְּשִׁבְיָם עֲלֵיָהּ יִרְמָשׁוּ בְּרֹאשׁ כְּלֵי־
 חוֹצוֹת וְעַל־נִכְבְּדֵיהָ יִדּוּ גוֹרֵל וְכֹל־
 גְּדוּלָּהּ רָתְקוּ בּוֹקִים : י"ג גַּם־אֶת־
 תִּשְׁכְּרֵי תְהִי נַעֲלָמָה גַם־אֶת־תְּבַקְשֵׁי
 מַעֲזוֹ מֵאוֹיֵב : י"ד כְּלֵי־מִבְצָרֶיךָ תֵּאֲנִים
 עִם־בְּכוֹרִים אִם־יִנְעוּ וְנָפְלוּ עַל־פִּי

בְּגִדוֹתָא הַהָךְ קִשְׁבֵּי
 אָף עוֹלָמָהּ וְתַרְפוּן
 בְּרִישׁ כֶּף שׁוֹקֵנָא וְעַל
 יְקוּדָהּ רַמּוֹ עֲרִיבֵי וְכָר
 בְּבִרְבֵּיהָ יִבְדְּקוּן
 כְּשִׁלְשָׁלֵן : י"ג אָף אֶת־
 בְּרִינָא לְרִנּוּא תְהִי
 מִסְלַעֲמָא אָף אֶת־מִבְצָעִין
 סַעֲדֵי כְּפָעִיר כְּבָבָא :
 י"ד כֶּף בְּבִרְבֵּי דְכּוֹן לְהִינּוּן
 כְּבִדּוֹן דָּאֵם יִרְעִדוּנְהוֹן
 וְתָרוּן וְיִשְׁתְּאָרוּן כְּהוֹן

רש"י

הלכה בגולה חף על פי כונן גולתו לא עמדה לפני נכודו נאמר :
 רתקו . נכבדו לטון ורתקות כסף (ישימיה מ') עשה הרתוק
 (יחזקאל ז') שלשלת : בוקים . שלשלות : (יא) גם
 אף . חף לגולה תשכרי מוזהר כיום התרעלה וזהיה
 נעלמה : (יב) כל מבצריך תאנים עם בכורים .
 כל עיר מבצריך יהיו מוזהר לכבוש ולכזו מה שנתוכס
 כליאני תאנים וכשהן עם בכורות משולות שבהן ששמיניים האילן נופלים הנכורים לתוך פי האוכלים : תאנים .

עורא

רתקו . כמו עשה הרתוק . ורתוקת כסף : (יא) גם .
 מדבר אל מינוה : ההי . כמו תהיו וטעם נעלמה כאילו
 לא היה קדרך ושתו ולעו והיו כלא היו כי השכור סרה
 דעתו כאילו חיינו : (יב) כל . הטעם מעלמס יפלו

מֵהַרִי קֵרָא
 הַאֲמוֹת בְּהַבְּצִים אֲצִילָה אֲצִילָה בְּן לְמִסְפָּה וּבִם הָיָה לְגוֹלָה הַלְבַח
 בְּשָׂבִי : רְתִיקוּ בּוֹקִים . רְתִיקוּ כְמוֹ וְרִתּוּקֵי כֶּסֶף : (יא) גַּם אֶת
 תִּשְׁכְּרֵי תְהִי נַעֲלָמָה . מִנְיַן אֵימָּה : (יב) כֹּל מִבְצָרֶיךָ תֵּאֲנִים עִם
 בְּכוֹרִים . עֵרִים בְּצוּרוֹת שֶׁלֶךְ הָיוּ דוֹמִים לְאֵילֵי תֵּאֲנִים
 שֶׁהַתֵּאֲנִים בָּהֶם שֶׁאֵם יִנְעוּ הָאֵילִן הַתֵּאֲנִים יִפְלוּ עַל פִּי אֹכֵל
 שְׂחוֹכְדִים אֹתָם כֹּל כֶּךָ שֶׁקְּבָלֵי אֹתָם בְּיָהֵם שְׂלֵא יִפְלוּ לְאַרְץ .
 כְּמוֹ כֵּן כֹּל הָאוֹכוֹת יִחְבְּדוּן לְעוֹלֹת לְהַשְׁחִית אֶת אֲשׁוֹר הַחִוּתֵר

רד"ק

מוכה מהם ואמר בגולה ואמר בשבי כפל הענין בכ"ש לחוק
 הענין : ידו גורל . שרשו יד בשביל רבו משמרת ראשי רבו
 דבריו משבן ו"ו השליכו כן כתבו רבי יהודה ורבי יונת זל
 ואזיל כתב כי שרשו ידה והיא איתן מבני הפעיל כמו ויד
 אבן כי ומשפם יידו ויידו הו"ד הכתובה יוד איתן והו"ד
 פ"א הפעל נבלת בדגש וירקו ביקובין : נעשו הרתוק ורתוקות
 כסף ופרש אסרו בשלשלות כי ויקום הם שלשלאו והם רתוקין וכאשר אמר רתקו ביקום הוא תוספי ביאור כי ליד הרתוק ובן
 כבורו לבין בצוע בצע עשקו עשקו ופעלה סעל ויצם דוד צום והרובי' להם : יואל גם את השכרי . גם את כמו הוא ומצרי תשתה
 כום התרעלה ותשכרי מבני : תהי נעלמה . כלומר כאשר לא היית על דרך דשחו ולעו וחיו כלא היו תהי כמו תהיו או היא תשתה
 כי דרך התקרא לדבר לגנבה ולגנב בשפוט אחר : גם את הבקשי מעוז באויב . מפחד האויב הבקשי מעוז ומבצר להשגב
 בו : (יג) כל מבצריך . ובה ויעילו לך מבצריך כי כלם יהיו נחיים להכבש כמו התאנים המבושלים כי במעם נהנה שינד
 האדם את האילן יפלו על פי אוכל . הבגיע איתם כן יפלו מבצריך ביד אויב : עם בכורים . כמו ובכורים וכן ארמינו עם
 יפה גויה כמו ויפה והביטל הבכצריך להאנים שיתאוה אדם להם ויותר כשהם בכורים איתם אדם להם ומתאוה יותר כן

מצודה דוד

הלכה בגולה כשבי על ידי הנשדים וזה עוללה נקמו נכבש כל
 החולות ועל המכודים כשב הכיבוש נזכר להקס כימיס וכל גדולה
 אסרו בשלשלות : (יא) גם את . גם את מינוה אל תהיה מוכה
 ממנה כי יהיה מוכרה ר"ל גורל כלם היום מונבלת נדעם כמו
 הכבוד : תהי נעלמה . תהיה נעלמה מן העולם כאלו לא היים :
 גם את וגו' . כמו כנה בקשה עוד ומעוזה להגלל טן האויב כן
 מתקשף את וכלהוה והנה לא תעלה כמו שלא תעלה נוח : (יב) כל
 מבצריך . עירך המגודלת יהיו מוקים לכבוש כאלו היו תאנים והם
 ממוכרים כשכבול יו' הם ינעו את החיני טפלים הם נעלמם על

מצודת ציון
 (א) עוללה . כיהם הקטנים : ירושלו . ענין כימים כמו וקטנים
 נערים תשכבס (ישימיה יג') . ידו . ענין ששכב כמו זל ועל עמו
 ידו גורל (יזאל ז') . רתקו . ענין שלשלות כמו טסס כיתוק
 (יחזקאל ז') וכל קבו שלשלות : בוקים . גם את ענין שלשלות
 כמו לחסוד מליכס בוקים (תכליס קמ"ט) ועם כי חמר רתקו
 חמר גם בוקים לחוספת כיחוד וכן מסתק סלכס (ישימיה י') :
 (יא) נעלמה . לל' העלם : מעוז . ענין חוק : (יג) עם בכורים .
 כמו ובכורים וכן לרמוז עם יפס עינים (ש"ל ס"ו) וכל יפס
 עינים : בכורים . ענין גמר כשכול כמו זכוכה מוזה נפסי (מיכס
 ע"ט

אֶת הַשְּׂבָרִי תְהִי גִלְגָּלָה וְעַקְסוּ דִיךְ אוֹיֵךְ אֵן שִׁיפְעִרִין
 מִיַּם דְּעַם פֶּר שְׂטָאֲקָמִין כּוּם פּוֹן פּוֹרְעִינּוֹת גְּלִיף
 וְיִי נּוֹא אֹנּוּ וְעַקְסֵי זִיין פֶּר הוֹלִיִין אֹנּוּ פֶּר לְאָרִין פּוֹן
 דֶּר וְעַלְמֵם אֵת פְּבָקְשֵׁי מַעֲזוֹ מֵאוֹיֵב אֹנּוּ דֶּר וְעַקְסֵי דֶּר
 דָּךְ זֹכֵרִין אִיין שְׂטָאֲקָמִיין צוֹ גִּינּוֹל וְעִרִין פּוֹן דִּיין
 פִּינִיבֵם אֹו וְיִי נּוֹא אֹנּוּ וְעַקְסֵי גִינֵם גִּיפּוֹנְעֵן : (יב) כִּי
 מִבְצָרֶךָ תֵּאֲנִים עִם בְּכוֹרִים אִם יִנְעוּ דִינֵעַ פֶּקְסָמֵי שְׂטָעֵם
 וְעַלְזִין זִיין גְּלִיף וְיִי דִי פִינִיבֵי בְּיִקְרֵר וְעַן צִימִינֵעַ
 פִּינִיבֵי וְעַנִּין אוֹף זִי אִם יִנְעוּ וְנָפְלוּ עַל פִּי אֹכֵל אֹנּוּ וְעַן
 זִי וְעַרְרִין גִּישְׂאֲקָלִים פֶּאֲלִין דָּאֵךְ דִּי צִימִינֵעַ פִּינִיבֵי
 אָרָאֵם אִין מוֹל פּוֹן דִּי וּם וְיִילִין זִי עַסִין אֹו וְעַלְזִין
 אֵלֵי דִינֵי פֶקְסָמֵי שְׂטָעֵם דִּיר אֲשׁוֹר זִיין גִּרְגִין אִיין
 צוֹ נַעֲמָעֵן אֹנּוּ אַנְעָקֵעַ צוֹ רוֹיבִין נּוּם אִין זִי : (יג) תֵּהֵא

פִּירוּשׁ
 גִּינְתֵי דִי וְעַנִּין אִין דְּעַר הִילְף פּוֹן אֶלְפִסְבְּרִיא אוֹף
 גִּינּוֹעֵן : (י) אֹנּוּ פּוֹן דְּעַקְסֵי וְעַנִּין גַּם הָיָה לְגוֹלָה הַלְבָּח
 בְּשָׂבִי אִין זִי אוֹף גִּינְאֲגִינִין אִין גְּלִתֵי אִין גִּיפְעֵקְנִינִישׁ
 גַּם עֲלֵלִיךְ הִירְשֵׁי אֹנּוּ אוֹף אִירֵעַ יִנְעָע קִנְדֵּר וְעַנִּין
 צוֹ שְׂטָאֲקָמִין אִין גִּינּוֹרִין אִין דִּי עַקְסִין פּוֹן אֶלְעַם מֵאֲקָנֵן
 וְעַל נִכְבְּדֵיהָ יִדּוּ גוֹרֵל אֹנּוּ אוֹף אִירֵעַ גִּיפְעֵקְנִינֵשׁ
 קֵאֲבִין דִּי פֶשְׁדִים גִּינּוֹרִיפִין גוֹרֵל צוֹא מִטִּילִין זִיִּיא
 צְוִינִישִין זִיךְ וְכֵל גְּדוּלָּהּ רִתְקוּ בּוֹקִים אֹנּוּ אֶלְעַם אִירֵעַ
 גְּרוֹסַע לִיַּים וְעַנְעֵן גִּיבּוֹרִין גִּינּוֹרִין מִיַּם קִימִין
 דוֹרְךְ גְּבוֹכְרְנֵצֵר אֹנּוּ דָאֵם גְּרוֹימְקִיַּים אֹנּוּ דָאֵם
 שְׂטָאֲקָמִיַּים פּוֹן אֶלְפִסְבְּרִיא הָיָה אִיר גִּיט גִּיהֶאֲלָפֵן
 צוֹ כְּשִׁמִּין אֲנִקְעִין גְּבוֹכְרְנֵצֵר : זִיִּיא אֹוִי דוֹ גִּינְוָה
 תֵּאֲמָשֶׁעַ נָאֵךְ דִּיין גְּדוּלָּהּ נָאֵךְ פּוֹן דְּעַקְסֵי וְעַנִּין גַּם

אוכל: י הנה עמך נשים בקרבך
 לאיבך פתוח נפתחו שערי ארצך
 אכלה אש בריחוק: ימי מצור שאבי
 כך חזקי מבצריך באי בטיט ורמסי
 בחמר החזיקי מלבן: מי שם תאכלך
 אש תכריתך הרב תאכלך בילק
 התכבד בילק התכבדי כארבה:

צמקון דקשרין למיכי:
 י הא עמך ח' שין
 פנשיא בגייה קבצלי
 דבבך אהתקחו פרעי
 ארעה אקלה אשקא
 תוקפרי: ימיא בצירא
 פנישי קגויה תקפי
 ברבי אקא מרוא
 ושעבי די קטיא
 א תקיפי בגינה:
 מי קסקן יתון עלך
 עממיא דתקיפין
 פאשקא ושיצוניה
 קמורי הרבא ותפנשון

מורה"י קרא

מזה: (וג) הנה עמך נשים, הלשים כלשים: (יד) כי מצור שאבי לך. אם היית שואבת מים לשביל המצור: חזקי מבצריך באי בטיט ורמסי בחמר החזיקי מלבן. אם היית מחזקת כבצריך להביא מים וחומר לרכוש ולעשות ממנו מלבן לפוח החובה להחזיקו כל זאת לא יזיקה לך שוה. כי אם תאכלך אש: (טו) התכבד כילק התכבדי כארבה. כי אם תרבה לך עם כבר כילק וכארבה כל זאת לא ישות לך ולא יועיל לך:

לדפוס הלכניס ללבוך בחוכה: (טו) התכבד. במטעמי רד"ק

מפנה האויב למבצריך לכבש ויהי כל כרכך וגו': (וג) הנה עמך נשים בקרבך. כמו הנשים שאין בהם כח להלחם: פתוח נפתחו. כלומר נראה כאלו נפתחו כאליהם כי קלמדה ישברון נפתחו האויבים וכאלו אין אכלה בריחוק: (יד) מי מצור שאבי לך. כלומר עשי לך כל מה שתוכלי לעשות: כי לא יועילך באי בטיט. לרכוש ולעשות ממנו הלכנים וכפל הענין במ"ש ואמר רמבי בחומר: החזיקי מלבן. כמו כבשן הלכנים ששורפים אותם בו: (טו) שם. מבצריך. תאכלך אש. האויב. תאכלך בילק. התכבד. צווי כנגד ניגוה והם ענין רבוי כלומר מה יועילך אם התרביה בעם כבר כי לא יועילו ולא יצילו. יימין התכבד התכבדי כמבדרי ר"ל ממדברין בין תמסות כמבדרי של המרת כי הילק והארבה כמבדרין השדה ח"ל ורמב"ם קבוצה

רש"י

חילוי תלמיס: אם ינעו. אשר חס ינעו: ידו חס צמקה: (יד) מי מצור שאבי לך. עיר שבהם לזור ערס בה הכשדים שמתלחי אות' שהיוך צמלור וערס לבנט או מלבן מקום מעשה הלכנים: (טו) שם. דהתכבד. שם הפועל התכבדי. שתחבדי חלוק גם כבר בלי מספרי

אבן עזרא

וילכדו: (וג) הנה. בעבור היות עמך כשוס על כן נפתחו שערי ארצך: (יד) מי. יתהל בה הנביא שאבי מים ערס בה הכשדים שמתלחי אות' שהיוך צמלור וערס לבנט או מלבן מקום מעשה הלכנים: (טו) שם. דהתכבד. שם הפועל התכבדי. שתחבדי חלוק גם כבר בלי מספרי

מצודת דוד

פי הדינא לכלכל כן כנגל יכוש ר"ל יכוש מצורך: (וג) נשים בקרבך. כללו ביה נשים בקרבך. ר"ל לא יוכלו לנשות ביטח חלוי ככלו היו נשים ולא נבזרים בעני הנחלמה: לאויבך. אל אויבך כללו מעלמם נפתחו שערי ארצך וכאלו האש שרפה בזיהו כשערים ר"ל בקלות רב יכוש אותם החיוב: (יד) מי מצור שאבי לך. ששכי לך מים לנשות מוכן לך לנשות צימי המעור כי לא תוכל ללכת או מחון לנער לנשות מים כי האויב יסבוב אותך: חזקי כנין החומס: החזיקי מלבן. אחי מעלמם הלכנים לתקן עמכם כמבצריך. הפלגך כלם והמורס חכדיך ותחלגך בילק הפועל עשבי סעדה ולא ימסיר מס: התכבד בילק. חסיס מעוטס כמטעמט בירוש ע"מ

מצודת ציון

י: ינעו. מלשון הנעו וכדום: (וג) בריחוק. כעין מטס לנעול השפונים מ"י: (יד) מצור. כן יקרה הלקיחת הטיס כמו ומשלה לכל גמליה לרס עלים: שאבי. כן יקרה הלקיחת הטיס כמו ומשלה לכל גמליה (כדלמטי כ"ד): ורמסי. מלשון כעיסם ודריסם: בחמר. הוא סמיס ומכל הדרכ בניש: החזיקי. ענין לחוסס: מלבן. מלשון לביס סעומות לכנין החומס: (טו) בילק. מין ארנס: התכבד. כמבצריך. למסן משגכ כסן מפני האויב: בואי בטיט וגו'. לטוח צדקי החומס: (טו) שם וגו'. ר"ל כלל לא תועיל כזה כי שם סעדה ולא ימסיר מס: התכבד בילק. חסיס מעוטס כמטעמט פירוש ע"מ

שכך נשים בקרבך נון דיין פאלק דו אשור וענן שלמאף צווישין דיר און ווי נוייער לאיבך פתוח נפתחו שערי ארצך און צו דיניע פייגע וענן גיעפניגם גיווארין די מויערין פון דיין לאנד אנה אש בריחה איין פייגער קם פר ברענט דיניג רינלין בלאומר דיניג שטארקע לייט: (יד) מי מצור שאבי לך וואסער פון בלעגערונג שעפ צו דיר דו ניגוה דען דער סדר איז די שטאמ וואס קען ווייז זי בלעגערין אונג וי האמ לייט קיין ברענען איין זיך אזוי וואקלין די שטאמ לייט איין וואסער איין זייערע פעקער קרי ווי זאלין האכין צו מריגקען אין דעם בלעגערונג אזוי מוא דו ניגוה אור מתיי סבחה אונג שטארק דיניע פעקטע שטעמ טויט בטיט ורמסי בחמר קום אונג מרעמ אין דעם לייט אום

מִן הַרְבִּית רַלְלִיךְ מִפּוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם יִלְכּוּ
 פֶּשֶׁט וַיַּעַף: "מִנּוֹרֶיךָ פֶּאֶרְפֵּה וּטְפִסְרֶיךָ:
 כְּגֹב גֹּבֵי הַחֹנִיִּים בְּגִדְרוֹת בְּיָוִם קָרָה
 שֶׁמֶשׁ זָרְחָה וְנוֹדָד וְלֹא־נֹדַע מְקוֹמוֹ
 אִים: "יִנְמוּ רַעֲיָךְ מִלֶּךְ אֲשׁוּר יִשְׁכְּנוּ

עַלֶּךָ פֶּשֶׁטִּית עִקְמִין
 דְּגִמְיָאִין קִוְלָא יִתְפּוֹנֵיךָ
 קִקְקִצָא יִתְפּוֹנֵיךָ
 פְּגוּבָא: מִן אִסְמִית
 הַגְּדִיר מִפּוֹכְבֵי שָׁמַיָא
 הָא בְּקוֹרְאָר שְׁלַח וּפְרַח:
 יִהְיֶה מִסַּךְ פְּצִלְהֶבֶן
 קְגוּבָא וּטְפִסְרֶיךָ בְּחִיר
 גִּוְבָאֵי דִי שְׁרָן קְתָלָא
 בְּיָוִם קְרִיר דְּבַר שְׁמֵשׁ
 דְּנָחָא עֲרִיבִין מִתְבְּרִין וְלֹא

אֲתֵדַע אֲתֵרִיבִין לָאֵן אֲעֲקִינִי: יִהְיֶה אֲתֵרִיבִין גְּבִירָךְ מִלְּפָא דִּאֲתוּר גְּלוֹ

מהר"י קרא

ישלם יהיו כילק פשט ויעף. שמשוה הולך לו:
 (יו) מנורך בארבע. ע"כ רב שיהיה לך שהיו מפתחין לצדן ולכאן
 לכבוש ארצות: וטפסורך כגוב גובי. ושלוחתך שהיו כיום
 בקבוצת גובי. והוא כמו לקושש קש לתבן. ומהרסותן לנבבא
 גילי: ה' חונים בגדרות ביום קרה שמש זרחה ונודד. כל יחלוותך
 יהיו דובין לארבע שהתום בחסות פני הקור. ושמשושב
 ורחת נודדים והלכים להם ולא נודע מקום אים. כמו כן
 יגדור חילותך: (יח) גבו רועיך. נבו לשון המינה שהיו כישנים

התכבד כילק תחטו כבוד גייכות כילק. והתכבדו לשון
 עם כבד (מסיה א'): (טז) ילק פשט ויעף. יהיו
 קלים ללכת כסמורה כילק הפושט ופג: (יז) מנורך. וכל
 שריך והמ"ס יסוד וקורט כתיבה כמ"ס של משמרתך וכל
 משר. אך וכל מעליך ופעמים שהיו נפילי מנה כמו
 נזיר אחיו (בראשית נ"ט) וכן לזמרים (עמוס ז') טרים:
 וטפסורך: ה' ממתיב לך: כגוב גובי. כהילות נבואים
 גובלי (שומ"ל גוסטר"ן בלע"ז): החונים בגדרות ביום קרה. כן דרך
 הארצה והגוב והסל והילק כעת הקור
 גדקום כחלים וכביצה חום הם נודדים משם והולכים להם
 מקומו אים. ארפה הם ואנה הלכו: (יח) גבו רועיך.
 אבן עזרא

יחסינך כגובא: (טז) הרבית. אמר מה יעליך סחרוך
 שהרבית בקרבך ככוכבי השמים כי כמו הילק שפשט בארץ
 ואח"כ עף לק מהרה כן עפו הם ואבדו ולא יוכלו שיעשה
 (יז) מנורך. נזליך קציעך. מענין נזר והגוש הני"ן להתפאר
 והקריאה ומהוה רבים: וטפסורך. כמו שדך או נגידך וכן
 ופקדו עליה פשט והוא בחו"ק המ"ס וזה פתח הסי' ואחד
 הוא במשקלה ובענין המשילם לארבע שמשנה הארבע שיהיו
 וירבוק ככותלים בין קרה ובחום היוב ולבו ולא ישאר אחד
 ולא נודע ככותלים שקיפו אים ולא ניכר בגדרות אנה חנו ולא
 נודע ג"כ איה הם כלומר אנה הלכו ועפו קר מהרה ואמר מקומו
 על כל א מהם ואמר אים על כלם וכן שרי נזיה ונזיליה שהיו
 חונים בהשקט וכשביא הארץ ליתפלא הועילם עשרם יגדילתם
 מי שברח ביהו"ט שינחרו בהתל' לא נודע מי הוא הגדול והרש:
 כגוב גובי. כמו גובים וכו' וקרעלו לא הלגיו כמו הלגים. והרשיים
 לו. והתרום ארבה גובאים וזה שאמר כגוב גובי דל' הקט
 הגדול שבמיני הארבה הם מלך מליכום: בגדרות. חל' כותלי
 פפעלי הכפל מבנין הרבה למרובע לפי שהיו פתח כמו אשר

(טז) הרבית. עד עתה הרבית רוכליך. כמו סחרוך וקרוב
 ממנו ולא תלך רכיל וכולם יהיו כילק שפשט על הארץ:
 ויעף. ולא רחא: (יז) מנורך. דגשות הני"ן לא ידענו
 טעם לה והיא מגורת מן בעלי הנזר שדך או רבים
 כארצה: וטפסורך. כמו שריך והמלה רביעית כלי
 חזר: כגוב גובי. כמו יוצר גובי כמו קדש קדשים:
 שמש זרחה. כחום היום: ונודד. כמו בלין תהומות
 חולתי מהכפלים האחרונה: מקובו. מקום אחד מהן
 כי כן דרך הארצה ביום קרה מקלים לזכר מלך ומקפיים
 העיר וחונים בגד' שהם הומוח העיר וכחום עליהם
 השמש נודדים והולכין אחד מהם אל איה נודע איה
 מקומו כחילו לא היה: (יח) גבו. כמו לא ינום: ישכנו.

הגנים והרבים והוא קבין פון וישיבו נבועים נודרה: ונודד.
 ש"ל לי אבל נודד פועל נודד כן כתבו רבי יונה. וראו"ל כתב
 ועינו ענין הנזכה כמו נודי מבני יהודי שנהיו מיניו יהודי טכך: (יח) גבו רועיך. מבניו המלך ויועץ עתה לא יהיו להם די

מנודת ציון

ענין טילוח נעורם לקוח ובענין מלכיהם את היום (כתיב)
 ל"ה) וכן כבד מעל בני המדה (למל ב'): (טז) הרבית. מלשון
 רבתי רבליך. סחרוך וכן בעיר וכו' כמו (יתקאל י'): שמש:
 ענין פריסה: ויעף. מלשון טפסור ופריסה: (יז) מנורך. מלשון
 נזר ועשה כמו את כבוד (צ"ב י"ה): וטפסורך. ענין שרש
 כמו פקדו טלס פשט (רמ"ב): כגוב גובי. סוף סוף פקדו
 וכן יוצר גובי (עמוס י'): וכל מן גדולו כהרבה והתנחו חלבו
 עולם (יתקאל ט"ו) וכל כהבוס וסיפא שבערים: בגדרות. מל'
 גד וסוף: קרה. גמולן קול ולנה: ונודד. מל' מיהה: איה.
 פיהם: (יח) גבו. מלשון מנעם ופיה: רמ"ל. מנסיכך

לחוק כענין: (טז) הרבית. מלה פריסה וכלליך יתח מנודתי
 שמים ועתה הם כילק הפושט ככפי וסוף ר"ל כבד כמו והלכו גבי:
 (יז) מנורך. השלים בעלי העשות היו לארצה וטפסורך היו
 כענין הגדול כהרבה אשר כיום קרה יתנו בגדרות וזכבה חזקה
 כעמם וחס נהס לו: כ"ל כבס מודל לנחת ולה עכר עקומו יתכן
 קסה וסיפא סוף כולו נבו: יהו יסוד כי עיקר יל כילק אים
 וכן שם עמולם וכל יסוד נודע. איה הם כי משה נהגה עיה הלבו
 שני: (יח) גבו רועיך. מנסיכוי המלחמה חלבו מתנעמו כשיה
 נזמו כהבוס כהתלשם: ישכנו אריריך. כהבוסים כוכבים כעמולם
 ולעם כוכבים מלמלה מול המלוי: נבשע ערף. כענין הכס חלבו

אור און פאר לענדן אעלע גראזין פון דעם פערלד
 אָרד ווער גישווערעט אונ ברעקט מיט פיל חיל און
 נוי דר היישערעיק: (טז) הרבית רוכליך מנודתי השמים דו
 האקט גימערט דייע עסחרים מער נוי די שמשערין
 פון דעם הימיל יק פשט ויעף און נייא זענני גיווען
 גרינג צו גיין נאך סחרזה און נייא זענני גיווען
 שפרייט זך און פריים: (יז) מנורך קציעך וטפסורך
 כגוב גובי דייע הארין זענן און פיל נוי דר היישערעיק

אֲדִירוֹךְ נִפְּשׁוּ עִמָּךְ עַל־הַהָרִים וְאִין מִקְבִּין : י' אִין־כְּתֵה לְשִׁבְרֵךְ נַחְלֵה מִכְּתֵךְ כֹּל וְשִׁמְעֵי שִׁמְעֵךְ תִּקְעוּ כִּף עֲלֶיךָ כִּי עַל־מִי לֹא־עִבְרָה רַעְתָּךְ תָּמוּד :

עם טיזוֹתֶיךָ אֲתִבְדְּרוּ עִקֵּךְ עַל מוֹרֵיךָ וְלִית דְּמִכְנִישׁ : י' לִית דְּקֵאִיב לִיה עַל תְּבָרִיךְ מִכְרֵעֵא מִתְהַךְ קֵל דִּי שְׁמַעֵי שְׁמַעְתָּךְ כִּפְחוּ יִבְהִיֹן עֲלֶךָ חֲדִיאֵי אֲבֵי עַל מִן לֹא עֲדַת מִתָּת בִּישְׁתִּיךָ תִּדְרֵא :

רש"י

נפולו וכל האהיות היואלת ממואל אחד מתהלפות זו בזו זי"ן טי"ן סמ"ך ל"ל כולן יונאין מסוף הלשון וסולי השיטות : (יט) אין כהה לשבךך . אין וי"ל על שבךך כי הכל שמעו : כהה . לכן דבר עמוס : תקעו כף . לשמוח :

חסלת ספר נחום

אבן עזרא

כמו יתקטו ולא יתנועעו : נפשו . נפשו וכמוהו ופשו פשוו והפעם כמו נפסו וכמוהו ויאלתס ופסס . (יט) אין כהה . מגורת ותכהין עניו סלל תפססו הפך פסה הגע אז ואל להרסא ויס אומרים כמו הפסה ומלת נהלה מכנין נפעל מגורת חלי והפעל עבר אז הוא תואר ותחסר מלת היא כי הוקן מתוך שהעור נקמט סביב העין וגם ככה נת עין לא תתפסע כלומר אז ותכהין עניו וככה הגע כאשר היא כהה שער הגע נקמט ולא פסה אז יחל להרסא :

חסלת ספר נחום

חסלת ספר נחום יחי המלך וכל צפי חסדה יפחאו כף :

מצודת דוד

נוסף ומרנוע על הכהים וסוף מי מקבלס לרסם אל כהלמעה : (יט) אין כהה . אין מי מילל על שבךך להיות זוכר פניו כהה וחשוכה ועם כי מתכס נחלה וכדכיה מאל : שמע . שמע מפלךך : תקעו כף עֲלֶיךָ . ל"ל עוֹד ישמחו על מפלךך ויכו כפס זה לזה דרך שמחה : כי על מי . ל"ל מי הוא אשר לא סככה עליו תמיד כעמך כי כללס חסלת ספר נחום :

מהר"י קרא

שלא יוכלו לנשות מלחמה : ישנו אדירוך . פהרנו ישנו לארץ אדירוך : נפשו עין על ההרים ואין מקבץ אהם לקרסם . פוהרין נפשו כמו נפוזו כהרנו ויהבדרין עין : (יט) אין כהה לשבךך . אין ארם שיהיה רוחו כהה על שבךך . ועל שחלה כהה . תקעו כף עֲלֶיךָ . מרוב שמחה : כי על מי לא עברה רעתך תמיד : וע"כ יהו שמחים כל הטלם על שבךך . והו ששנו שנה ראשונה כבש גינה עניה כבש היוקים :

חלה

להצילך מכף האויב וחרו הם כאלו הם ישנים : ישנו אדירוך . כאלו שכנו בקבר ופחו כי לא יעלו ולא יצילו וכן שכנה דופס נפשו : נפשו עין . כמו נפוזו על דבת יונתן שהרסם יתבדרו ויתכן היותו ענין רבוי כמו נפשו פדשו כי תפוזו כהלה דשה ופי רבו עין שהם נפוצים על ההרים ואין בקבץ ולפי שקרא המכוננים וזעים אפר על הים שהם נפוצים על ההרים כלומר בצאן אשר אין להם רועה ואין בקבץ אהם : (יט) אין כהה לשבךך . כהה ענין רפואה כמו כהה הגע והוא ענין הקמט והצורך כי כאשר הגע או השבר קרוב הרפואה יתקבש הגור סביבותיו לשבךך אפר כנמד מלך אשר שובר : נחלה מכתך . ואמר על הככה נפעל ואפי"ן שהוא פועל כי האדם היא הנחלה והמכה היא הכחלה על הככה השנית כי הככה ראשונה חכביו אותה אפי"ן מרוב החלואים אשר בככה החיא היא נפעלת אל החלואים ההם כלומר מלאה מהם וכן כי כלה ותחצה כי כלה אך נבחה על זה הדרך : תקעו כף . עליה לשמחה כמו ויכו כף ויאמרו יחי המלך וכל צפי חסדה יפחאו כף :

מצודת ציון

אדירוך . נצורך : נפשו . מלשון נוסף ומרנוע כמו כהה וינסס (כמוס ל"ה) : (יט) כהה . ענין טכיות וחכך כמו כהה הגע (ויקרא ל"ג) : נחלה . מלשון חלי : תקעו כף . ענין הכות כף אל כף לשמחה וכן כל העמים תקעו כף (מלכים מ"ז) :

ע"ט

אונעק גיפלוגין אזוי וועלן דיינע הארין דו גינגה אונג גאר דס פאלק אוף פר מריבין ווערין פון זייער ארם אונג געם וועט גיט דר קענט ווערין אויב זייא זענען גאר דארטין גינען אונ מען וועט גיט וויסן וואו זייא זענען : (יח) גט רועיך סלך אשר דיינע פאסטיקער דו מלך אשר פלוך דיינע פירער גוט פירין די מלחמה ראי זענען אנטשלאפין גינוארין ישנו אדירוך אינ דיינע שטארקע ליים רוען אונ קאנען גיט אויף שמיין נפשו עקך על ההרים ואין פפנן דין פאלק זענן פר שפרייט גינוארין אוף די בערג

